

IN

MEMORIAM

Ter nagedachtenis aan de feiten

Welkom!

Welkom bij **IN MEMORIAM**, een neerslag **ter nagedachtenis aan de feiten** die als onderzoeksmateriaal gediend hebben voor het onderzoek dat wij gedaan hebben naar **het meten van de kwaliteit van het menselijke contact in de handeling**.

Hoe is het zo (ver) gekomen?

In november 2005 was ik de subsidieaanvraag voor het pilot project 'Genieten of Niet (te) Genieten' van De Stichting Koffer aan het voorbereiden.

In dit project, dat tussen 27 februari en 14 juni 2006 in het Eveen Eduard Douwes Dekkerhuis te Amsterdam heeft plaatsgevonden, hebben kunstenaars met familie, personeel en bewoners lijdend aan de ziekte van Alzheimer, dementie en CVA, kunstgerelateerde activiteiten gedaan met als doel het genieten te vergroten. (Voor meer informatie over dit project zie bijlage a.) Tijdens de voorbereiding ontstond de wens om dit project aan te grijpen om onderzoek te doen vanuit 'menskundig oogpunt'. Ik had Carla benaderd om als kunstenaar mee te doen aan het project en toen 'het doen van onderzoek' ter sprake kwam, bleek er een gezamenlijke interesse en stelden we onszelf als onderzoekers de volgende beginvraag:

'Kun je de kwaliteit van menselijk contact meten tijdens een activiteit?'

Ons statement is:

'Door aan te sluiten met je activiteit op waar men is, verbeter je de kwaliteit van leven.

Dit doe je door erbij te blijven en te luisteren, er naast te staan, in het 'nu' contact te leggen.

Door ruimte te maken voor wat is, wordt zichtbaar wat die mens aan handreikingen nodig heeft ipv het algemene beeld van de ziekte en kan de mens zelf in beweging komen.'

Met deze onderzoeksvraag hebben wij de Human Development Counseling Foundation (HDCF) benaderd, aangezien de uitgangspunten van de HDCF bij onze benaderingswijze aansluiten, we bekend zijn met deze organisatie en daarbinnen netwerkcontacten hebben. (Als je meer over de HDCF wilt weten, kun je hierover lezen op www.hdcf.nl)

Het enthousiasme binnen de HDCF over de onderzoeksvraag en het project 'Genieten of Niet (te) Genieten' mondde uit in een onderzoeksproject met deelnemers aan de Leergang Menskundig Adviseur (LMA). In dit project werd ons de mogelijkheid geboden om met de studenten meetinstrumenten te ontwikkelen. De studenten kregen de mogelijkheid een levendige ervaring op te doen op één van de mogelijke werkvelden van de menskundig adviseur.

Tussen januari en juni 2006 hebben de studenten meetinstrumenten ontwikkeld in de vorm van vragenlijsten (zie bijlage c t/m k) en een eerste aanzet tot verwerkingsmethodieken gemaakt. Deze meetinstrumenten hebben we ingezet in het project 'Genieten of Niet (te) Genieten' en zodoende feiten verzameld aan de hand waarvan het onderzoek is gedaan.

Maartje de Laat heeft tussen september 2006 en januari 2007 de onderzoeksgegevens verwerkt. Voor het verwerken van het materiaal is gebruik gemaakt van de initiële werkvorm die door Wim Wolbrink (LMA) is ontwikkeld. Deze is door ons verder ontwikkeld en vormgegeven.

Carla heeft zich vervolgens uiteengezet met wat de gegevens vertelden in verschillende verwerkingsvormen. Onderlinge uitwisseling en benoeming onthulde steeds nieuwe aspecten van het te onderzoeken gebied, die zij in de onderzoeksresultaten heeft weergegeven.

Terwijl we 'het onderzoek aan het doen' waren, ontstond in mij het verlangen om dat wat we aan het doen waren, te beschrijven en te zien of er een onderzoeksmethodiek uit te destilleren viel. Zo gezegd, zo gedaan! Vanwege ons enthousiasme over deze aanzet tot methodiek hebben we het in dit verslag opgenomen.

Het uiteindelijke geschreven verslag is liefdevol aangescherpt vanuit 'taal kundig' oogpunt door Pauline Gerner.

Het tastbare resultaat van deze onderzoeksgang heb je nu in handen of op je computerscherm. Dit is mede tot stand gekomen dankzij het vertrouwen en de materiele en/of immateriële bijdragen van vele mensen en organisaties die we gedurende dit onderzoek hebben mogen ontvangen. Dat was hartverwarmend, dank je wel!

Dan is het nu aan u!

Wij wensen je veel leesplezier en zijn benieuwd naar je waarnemingen en reactie!

Carla Frayman en Marjolein Baars, mei 2007

2. Inhoudsopgave

blz

1. Welkom	2
2. Inhoudsopgave	4
3. Het HDCF onderzoeksproject en de ontwikkelde meetinstrumenten	5
4. Aanzet tot een methodiek van onderzoek doen	7
5. Methodiek in beeld	13
6. Resultaten Onderzoek	17
7. Conclusies	28
8. Aanbevelingen voor de toekomst	30
9. Met dank aan	31
10. Bijlagen	32
a. Project Genieten of Niet (te) Genieten	33
b. Onderzoeksregels HDCF	35
c. Instapvragenlijst bewoner	36
d. Instapvragenlijst familie	39
e. Instapvragenlijst personeel	41
f. Wekelijkse vragenlijst familie	45
g. Wekelijkse vragenlijst personeel	46
h. Wekelijkse scorelijst kunstenaars	47
i. Uitstapvragenlijst familie	48
j. Uitstapvragenlijst personeel	49
k. Uitstapvragenlijst kunstenaars	51
l. Verklarende woordenlijst	54

3. Het HDCF onderzoeksproject en de ontwikkelde meetinstrumenten

De meetinstrumenten voor het onderzoek zijn met de studenten van de HDCF ontwikkeld. In het onderzoeksproject hebben wij aangesloten op **de uitgangspunten HDCF leergang menskundig adviseur** (deel van HDCF website tekst):

- De manier waarop je kijkt bepaalt wat je ziet. Daarom is het nodig fenomenen en processen op meerdere manieren te kunnen bekijken en benoemen.
- (Voor)oordelen kleuren wat je ziet.
Om die reden wordt veel aandacht besteed aan het oefenen van de waarneming en het onderscheiden van waarneming en interpretatie.
- Ontwikkelingsproblemen zijn vaak complex. Standaard methoden en oplossingen zijn daardoor zelden afdoende. De deelnemer leert daarom vanuit zijn/haar eigenheid, vanuit eigen kwaliteiten en vermogens te werken.

Het **doel** van het **onderzoeksproject** was:

- Het ontwikkelen van meetinstrumenten om kwaliteit van het contact in de handeling/activiteit te meten.
- Het zichtbaar maken van de kwaliteitsmetingen.
- Het erfahrbaar maken van de mens als meetinstrument.

Hierbij zijn we van de eigen inbreng van de studenten uitgegaan. Wij hebben het kader van het project geschetst en informatie en ervaringen aangeboden, waardoor studenten op eigen wijze, vanuit hun eigen verbinding met het onderwerp met deze materie aan de slag konden. Hierbij werd een appél gedaan op hun eigen activiteit en creativiteit, hun denkvermogen en het werken met de eigen waarneming als feitelijke informatie.

Wij hebben hierbij gewerkt met wat er was, het accepteren van wat er is en de bereidheid om daarmee te werken. De enige ingreep die wij in de formulieren, zoals aangeleverd door de studenten, hebben gedaan, is de oordelende of grensoverschrijdende vragen er uit halen.

Uit dit proces zijn door de studenten, in de vorm van vragenlijsten voor de verschillende doelgroepen, de volgende **meetinstrumenten ontwikkeld** (zie bijlagen c t/m k).

- **Instapvragenlijst** voor bewoner (**B**), familie (**F**) en personeel (**P**)
 - Eenmalig
- **Herhalingsvragenlijst** over het contact in activiteit voor familie en personeel
 - Wekelijks
 - Deze bestaan uit een gedeelte
 - mbt henzelf
 - mbt feedback en feitenvragen mbt het bezoek/werk
 - mbt henzelf en hun familielid/bewoner
 - De vragen beslaan het begin, de gedane activiteit en het einde van het bezoek/werk
- **Herhalingsvragen** voor kunstenaars (**K**)
 - (Twee) Wekelijkse scorelijst over de mate van contact in een activiteit met bewoner op de afdeling. In te vullen door kunstenaars. In een latere fase tevens in te vullen door familie en personeel.
 - Deze beslaan
 - de mate van rust (op afdeling en met bewoner) bij binnenkomst en vertrek

- de mate van contact (op afdeling en met bewoner) bij binnenkomst en vertrek
- de mate van herkenning (van de persoon en de activiteit)
- de mate van eigen activiteit
- **Uitstapvragenlijst** voor **PFK**
 - Eenmalig
 - In het ontwikkelen van uitstaplijsten voor de bewoners is men tot de conclusie gekomen dat men niet wist hoe de bewoner zelf tot een betrouwbaar en meetbaar antwoord kon komen. Er is daarom besloten de waarnemingen van de kunstenaar te gebruiken. Vandaar dat door deze groep uitstaplijsten voor de kunstenaars ontwikkeld zijn.
- **Verwerkingsmogelijkheden** als in aanzet ontwikkeld door Vera, Wim/Joke
 - Excel formulier en stap naar grafieken mogelijk

De meetinstrumenten bleken door hun vorm een verschillende uitwerking te hebben en andersoortige informatie te voorschijn te roepen. Dit is er niet van te voren ingebracht. Dit onderscheid is benoemd nadat de instrumenten ontstaan waren.

Werking van de verschillende instrumenten

- Procesvragen
 - Nav de ontwikkelde formulieren werd duidelijk dat sommige vragen een proces op gang brachten. Er is toen bewust een keuze gemaakt om de te ontwikkelen meetinstrumenten ook op deze wijze te gebruiken en in te zetten.
- Werking van herhalingsformulieren
 - Door invullen van herhalingsvragen van FP wordt men gevraagd innerlijk te waarderen en de ontmoeting een plek te geven. Gezien het feit dat men hier ruimte heeft om op eigen wijze te beantwoorden, is dit een milde vorm.
 - Door het invullen van de cijfermatige herhalingsvragen van de K (deze zijn in de laatste fase van het project ook ingevuld door FP als zij met de bewoners aan het werk zijn) wordt men gevraagd alles tot een cijfermatige waardering om te zetten. Innerlijk brengt men de deelnemers zo tot een feitelijk niveau van meten.

Conclusie: Bovenvermelde ingevulde vragenlijsten en meetformulieren hebben ons al snel duidelijk gemaakt dat niet alle gegevens in het onderzoek verwerkt konden worden. De redenen hiervoor zijn van budgettaire aard. Gaandeweg hebben wij gemerkt dat bv de meetformulieren en het gebruik ervan zeker nog eenmaal in een aangepaste vorm, de huidige ervaringsfeiten meenemend, getest moeten worden. De uitstapvragenlijsten van de kunstenaars zijn door ons niet expliciet gebruikt bij de verwerking van de vragenlijsten, mede door het feit dat zij niet gekoppeld konden worden aan de meetvragen.

De wens om vanuit dit onderzoek werkmateriaal te kunnen gaan ontwikkelen waarmee bewoners kunnen aangeven wat hun ervaring zijn in activiteiten in contact begint zich, dankzij de opgedane ervaringen, concreet af te tekenen.

4. Aanzet tot een methodiek van onderzoek doen

anders dan vanuit de probleemkant of de objectkant

Aanleiding

Gaandeweg het onderzoek ontstond in mij de wens om 'het doen van het onderzoek' tevens te gebruiken om een methodiek te destilleren. Het was mij duidelijk dat we bezig waren met 'een andere vorm van onderzoek', maar verwoorden kon ik het niet en zodoende ontstond de behoefte hier grip op te krijgen.

In het terugblikken op hoe er gewerkt is en wat er ontwikkeld is, kan ik niets anders zeggen dan dat de aanpak, het 'hoe' en door 'wie' minstens zo bepalend is geweest voor wat er ontwikkeld is als het 'wat'.

Sterker nog, meetinstrumenten ontwikkelen om 'de kwaliteit van contact te meten in de handeling' hebben niet alleen meetinstrumenten opgeleverd maar ook iets zichtbaar en ervaarbaar gemaakt van de werkhouding, de onderzoekshouding en de eigenheid van de deelnemers cq 'bespelers van de instrumenten'. Tevens heeft het verdieping gegeven voor het werken vanuit creativiteit en de wetmatigheden hiervan. Het te onderzoeken onderwerp zelf werkt als een magnetisch veld waar je instapt en waartoe je je gaat verhouden vanuit je rol en vanuit wie je bent. Dit is ook medebepalend voor en van invloed op het 'hoe' en 'wat' je doet.

Door onderweg te benoemen wat we gedaan hebben, ontvouwde zich een aanzet tot een methodiek die mogelijkheden biedt.

Wij zijn er in die mate enthousiast over dat wij deze aanpak in de toekomst willen verfijnen en ontwikkelen. Vandaar dat wij onze bevindingen graag met u delen.

Aanpak / werkwijze in het maken cq ontwerpen van meetinstrumenten om kwaliteit van contact in een activiteit te meten

Kenmerkend voor de aanpak in dit onderzoek zijn de volgende **vertrekpunten**:

- Er is gebruik gemaakt van de *creativiteit van de ander*, waarbij de ander werd uitgenodigd voorbij zijn/haar eigen 'limited beliefs' te geraken, los te laten waar het 'aan zou moeten voldoen' en waar te nemen wat er daadwerkelijk leeft (zie fig. 4). Voor meer informatie over 'limited beliefs' zie bijlage i.
- Er is gewerkt met *wat er is*, met *acceptatie* van wat er is en *de wil om er mee te werken* (zie fig. 7).

Er is gewerkt vanuit:

- *eigenheid*: je doet het op jouw manier.
- *subjectiviteit*: je maakt op je eigen manier verbinding en werkt vanuit die verbinding.
- *zelfstandigheid*: je bent zelf de autoriteit: er wordt wel een kader aangegeven, maar niet van buitenaf gezegd waar jij aan moet voldoen.
- *vertrouwen*: dat deze eigen verbinding iets teweegbrengt wat er toe doet.
- *vrijheid*: je werkt vanuit je eigen tempo en wil tot activiteit. Wanneer je geen eigen verbinding maakt of zelf niet actief wordt, wordt dat gelaten. Er is geen verplichting van buitenaf.
- *verscheidenheid*: ieders inbreng draagt bij aan het gezamenlijke doel = de vormgeving van de meetinstrumenten.

- *creativiteit*: je wordt uitgenodigd zelf vorm te geven aan de te onderzoeken inhoud en dit vanuit jouw verbinding te laten ontstaan.
- *eigen denkvermogen*: bewerken van informatie door het logisch op een rijtje te zetten.
- *laten ontstaan* ipv ergens naar toewerken oftewel naar toe te streven (vooraf bepaald beeld of vorm).
- *werken met wat er is*.
- *feitelijkheid*: alle waarnemingen worden als feit genomen (in de ruimte, de verhouding, de tijd, etc) en als informatie behandeld.

Met andere woorden:

1. We hebben ons bezig gehouden met het leren *onderscheid maken tussen subject en object*. Wanneer ik het subject ben, dan is de ander/ het andere voor mij 'het object'. Tegelijkertijd is de ander voor zichzelf subject en ben ik het object voor de ander. Dit heeft begrip opgeleverd over het daadwerkelijk en wezenlijk 'anders' zijn van de ander en het andere; dit ben 'ik' niet, dit is iets of iemand anders dat of die 'zelf'-standig is en die/dat ik kan/wil leren kennen. Deze of dit andere staat buiten mij. Deze (h)erkenning maakt het mogelijk voor mij om mij te interesseren of nieuwsgierig te maken naar wat er 'in' de/het ander(e) leeft en me daarmee te verbinden. Het onderscheid en de 'zelf'-standigheid zijn feiten.
2. Daarnaast is er door deze aanpak *ruimte* ontstaan *voor de werking van het irrationele*, het niet logische.
3. Door alleen te werken met/gebruik te maken van wat al gevormd is, wat er is, kan de rest met rust gelaten worden.
4. Deze aanpak heeft geen streven in zich. Dit heeft veel rust, vertrouwen, plezier, genieten en gemak opgeleverd.

We hebben gezien dat dit van de deelnemers de volgende **houding** vraagt:

- *Eerlijkheid* naar het onderwerp, de ander en zichzelf
- Waarnemingen *niet persoonlijk* te maken, dwz op zichzelf te betrekken:
Bijvoorbeeld: als je voelt dat het contact onzeker is dan is het een feit dat het contact nog onzeker is; het is nog niet 'gezekerd'. Wanneer je dit gegeven/feit persoonlijk maakt, wordt je zelf onzeker en ga je met jezelf bezig ipv je aandacht en energie te steken in het leggen van het contact.
- De *bereidheid* steeds terug te gaan naar het onderwerp en het gezamenlijk doel van de samenwerking.
- Niet volledig willen/hoeven zijn; een *onderdeel van het geheel* mogen zijn.
- Elkaar *uitnodigen* om onzeker en/of angstig te durven zijn.
- Niet vanuit definities 'spreken' maar vanuit *eigen verbinding*: mijn waarneming doet er toe.
- Niet vooruit lopen in tijd of 'verwijlen' in de ruimte waar we nog niet zijn: *vertrouwen op de ander*.
- *Liefde* voor het onderwerp, de ander en zichzelf.

Deze aanpak / werkwijze heeft de volgende **resultaten** gegeven:

Door consequent bij deze uitgangspunten te blijven:

- Blijf je dicht bij waar mensen zijn en wat ze aankunnen/willen.
- Worden innerlijke obstakels zichtbaar en voelbaar (vaststaande beelden, eisen, houdingen etc. waaraan voldaan moet worden, maar die niet overeenkomen met wat er hier en nu is).

- Wordt de vrijheid om om te gaan met wat er is aan de deelnemer zelf teruggegeven en bij de deelnemer zelf gelaten.
- Wordt er gefocust op *hoe* je iets oplost. ‘Hoe kun je langs projectie en compensatie geraken?’ in plaats van iets oplossen voor of door de ander en de ander in zijn/haar vrijheid te beperken.
- Is het aan jezelf om wel of niet een verhouding tot wat er is te vinden en wel of geen contact te maken en wel of niet actief te worden.
- Ontstaat er een tussenruimte die meer informatie oplevert en in de beleving geen druk uitoefent.
- Is er geen sprake van het doel heiligt de middelen en wordt er niets anders boven de mens gesteld.
- Is de maat van de opbrengst in overeenstemming met de geleverde activiteit: geen roofofbouw, geen uitputting, geen groter of kleiner maken, niet meer en niet minder: iets is wat het is, mag zijn wat het is en is genoeg in wat het is.
- Wordt de eigen maat van de deelnemers en het onderzoek bevorderd.
- Blijf bij de waarneembare feiten en dus bij het onderwerp.

Deze aanpak heeft een werkhouding opgeleverd die een gezondmakende c.q. vitaliserende werking heeft op het onderzoek, de deelnemers en het project. Door de deelnemers is het omschreven als:

- Gezien worden.
- Serieus genomen worden.
- Ervaren wat het is om zo te werken ipv het concept ervan te begrijpen, te snappen en/of na te streven.
- Ertoe doen.
- Anders mogen zijn, niet meer of minder zijn.
- Concrete aangrijpingspunten te vinden om te werken met en vanuit eigenheid, zelfstandigheid en evenwaardigheid.
- Wat ik waarneem is te vertrouwen en het is de kunst om datgene wat ik waarneem te benoemen en als ‘zelf- ‘standig’ – ‘heid’ te ontmoeten en buiten mij te (h)erkennen. Hierdoor word ik er geen slaaf van en kan ik er mee samenwerken.
- Grondend.
- Door de mist van de chaos en de verwarring contact te maken met wie ik ben en wie de ander of het andere is.
- Het gewaarworden van de fijnzinnigheid van het eigen (waarnemings)instrumentarium en de mogelijkheden daarvan.
- De stap maken van ‘efficiency’ naar ‘adventure’: hierbij telt het ‘hoe’.

Werkgebied: meten, verhouden, subjectiviteit

We hebben ons in dit onderzoek bezig gehouden met ‘**meten, maat en menselijke maat**’. Daarbij hebben we ons gericht op het ontwikkelen van ‘**instrumenten om te meten**’. Naast instrumenten om ‘**metingen in de (innerlijke) ruimte**’ te doen (figuur 1, 2 en 3), zijn er ook instrumenten voor ‘**metingen in de (innerlijke) tijd**’ ontwikkeld (figuur 5 en 6). Cruciaal is hierbij het ‘**zichtbaar maken van (innerlijke) metingen**’ voor de buitenwereld, waardoor ze de werking van contact en handeling in relatie tot kwaliteit kunnen aantonen (zie resultaten onderzoek). Dit kan een bijdrage leveren aan welzijn en kwaliteit van leven.

Metten en meetinstrumenten (innerlijk / uiterlijk)

Er zijn verschillende manieren van meten d.m.v. waarnemen.

‘Voorbeeld: ik eet twee repen en volg de processen met mijn waarnemingsvermogen. Ik richt mijn waarnemingsvermogen naar binnen. Mijn waarnemingen gaan over een reeks fysieke ervaringen nav een feit. Mijn onderzoek was ‘Wat is het effect van het eten van 2 repen?’. Conclusie: als ik contact maak met wat er innerlijk gebeurt, dan kan ik het proces volgen. Iets in mij weet/meet zaken. Ik kan ook b.v. in het ziekenhuis mijn bloedspiegel laten meten dan gebruik ik een meetinstrument buiten mij om iets te zeggen over mijn fysieke toestand. Zoals een waarnemingsvermogen zich naar binnen kan richten ‘ten dienste van’, zo kan het zich ook naar buiten richten.’, citaat CF jan 2006

Door één waarneming kom je iets te weten over de positie (ruimte) van het onderwerp. Door gebruik te maken van de tijd en twee (of meer) waarnemingen te doen, kom je iets te weten over de dynamiek, de eigen beweging van het waargenomen object.

Tevens leer je het object steeds beter kennen.

De constante factoren in het waarnemen zijn enerzijds de *eigenheid van het object* en anderzijds de *eigenheid van de waarnemer*. Doordat *jij* je aandacht ergens op vestigt, worden dingen zichtbaar, omdat *jij* die kunt zien: *jij* opent ahw dat gebied voor de ander.

Vanuit de natuurwetenschappen is bekend dat door de aandacht die je geeft, je dat wat je waarneemt beïnvloedt: het verandert daadwerkelijk, het beïnvloedt de koers van dat wat je aandacht geeft. Omgekeerd is dit ook werkzaam: *jij* wordt beïnvloedt door hetgeen waar je aandacht aan geeft.

Door meerdere waarnemingen in de tijd te doen kun je iets te weten komen over wat de beweging van deze verandering is. In deze zin brengt aandacht verandering teweeg.

Degenen aan wie we de vragen hebben gesteld, hebben hierdoor de gelegenheid/mogelijkheid gekregen om uiting te geven aan wat er in hen leeft (mbt het contact met de ander) te benoemen en zichtbaar te maken. Door deze informatie ontstonden nieuwe aangrijpingspunten cq perspectieven die voor de ander mogelijkheden bieden om (opnieuw) contact te maken. (figuur 7 en 8)

In dit onderzoek zijn wij op zoek gegaan naar het ontwikkelen van meetinstrumenten om deze innerlijke meetinstrumenten ‘in werking te zetten’.

Verkenning om tot een methodiek te komen, alle feiten op een rijtje

1. Introductie van het begrip meten aan de studenten LMA.
2. Uiteenzetten met de kernwoorden meten en kwaliteit.
3. Ter plekke onderzoeken: wat is een meetinstrument?
 - a. Verschillende manieren van meten d.m.v. waarnemen.
 - b. Praktische oefeningen van waarnemen en ervaringen opdoen met het meten waarbij jezelf het meetinstrument bent.
 - c. Niet focussen op definitievorming, maar op verbinding maken met wat er is.
4. Verstrekken van informatie over en oefenen in het onderscheid maken tussen waarnemen en het persoonlijk maken van de waarneming aan de hand van een onderwerp (contact maken).

5. Verstrekken van informatie over het werkgebied (mensen met Alzheimer, ziekteverschijnselen en onderscheid tussen de mens en de ziekteverschijnselen, contact maken).
6. Delen van ieders persoonlijke betrokkenheid met het onderwerp waardoor de mate van verbinding duidelijk wordt.
7. Overstap maken naar ontwikkelen van waarnemings/meetinstrument voor een ander waarbij het niet gaat om absolute, maar om persoonlijke waarneming. Doel van deze instrumenten is dat mensen tot 'naming' kunnen komen, waardoor zijzelf de overgang naar 'connecting' kunnen maken.
8. Gebruik maken van ieders persoonlijke verbinding met het onderwerp als ingang tot inbrengen/bijdragen in het onderzoek(en).
9. Verstrekken van informatie over de aanpak mbt de kunst van het laten ontstaan. Hieronder wordt verstaan 'de kunst van het uithouden van de informatie en er niets mee doen tot je weer verder gaat (open ruimte laten), ermee leven, waardoor het bewerkt kan worden in de loop van de tussenliggende tijd'.
10. Verzamelen van ieders eigen inbreng/bijdrage.
11. De verschillende bijdragen een plek geven binnen de te ontwikkelen meetinstrumenten voor de diverse groepen (familie, bewoners, personeel); subgroepen vormen die vanuit eigen activiteit en verbinding tot concrete meetinstrumenten komen.
12. De meetinstrumenten inzetten om informatie te verzamelen binnen het onderzoeksveld en de onderzoeksgroep.
13. Alle onderzoeksinformatie verzamelen en ver'ontpersoonlijken'.
 - a. Invoeren op vraag, datum en categorie (ja,nee, anders).
 - b. Verwerken in de vorm van grafieken.
14. subjectiviteit toepassen op de gegevens die verzameld zijn
 - a. Invoeren op variëteit/nuances in antwoorden (ieder antwoord is een los gegeven binnen het veld van contact maken).
 - b. Door herhaling van een willekeurige trekking uit de stapel, informatie destilleren van 'waar men over spreekt binnen dit veld'. Maw de verschillende categorieën die hierin zichtbaar worden benoemen.
15. Waarnemingen/informatie verwerken tot een rapport, waarbij ieder haar eigen verbinding tot het onderzoek verwoordt.
16. Uitwisselen.
17. Verschillende bijdragen plek geven in het gezamenlijke eindrapport.
18. Eindrapport delen met belanghebbenden en belangstellenden.

Conclusies

De rode lijn in het onderzoek is het consequent vertrekken vanuit **je eigen verbinding, activiteit en creativiteit en zien wat er uit ontstaat**.

Het creëren, de creatie en de wetmatigheden die daaraan ten grondslag liggen hebben de weg gewezen naar het **'hoe'**.

Aangezien iedere deelnemer (kunstenaar, onderzoeker, familie, bewoner, familielid, verwerker van de informatie) op zijn/haar eigen wijze verbinding legt, krijgt een ieder te maken met de verschijnselen die in dit gebied werkzaam zijn. Dit feit maakt het mogelijk om deze verschijnselen, die zowel de onderzoekers als de ontwikkelaars krijgen, als feitelijke informatie voor het onderzoek te gebruiken (figuur 1, 2, 3 en 4).

Door deelnemers te vragen metingen uit te voeren, hebben we gezien dat zij 'losser' van zichzelf komen in die zin dat er een (h)erkenning is dat er onderscheid is tussen **ik** en de **ander** cq het **andere**. Dit heeft een nieuw perspectief gegeven en daarmee een nieuwe contactmogelijkheid om vanuit te handelen (figuur 5 en 6).

Door te benoemen (fase 3 van de 7 fasen in de emotionele fasering) kan men (zelf) de overgang naar 'connecten' / 'contact maken' (fase 4, de transformatiefase) maken. Voor meer informatie over de fasen van het creatieve proces zie bijlage I.

Het inzetten van deze instrumenten bevordert in die zin de ontwikkeling cq verandering.

Mogelijkheden voor de toekomst

Verfijning van deze aanzet tot een methodiek is mogelijk door vanuit 'menskundig' oogpunt het nog verder doorgronden en onder woorden brengen van wat er feitelijk gebeurt vanuit 'menskundig' oogpunt.

Deze benaderingswijze is een uitbreiding op het onderzoek op 'wetenschappelijke basis' (object gericht) en de benadering van onderzoek vanuit de 'probleemkant' (obstakel gericht).

Deze benaderingswijze is **subjectief** en vertrekt vanuit **eigenheid**. Het vermogen om te meten en vanuit je eigen standpunt verbindingen te maken oftewel 'je verhouden tot' zijn menselijke vermogens, welke feitelijk een rol spelen in het doen van onderzoek.

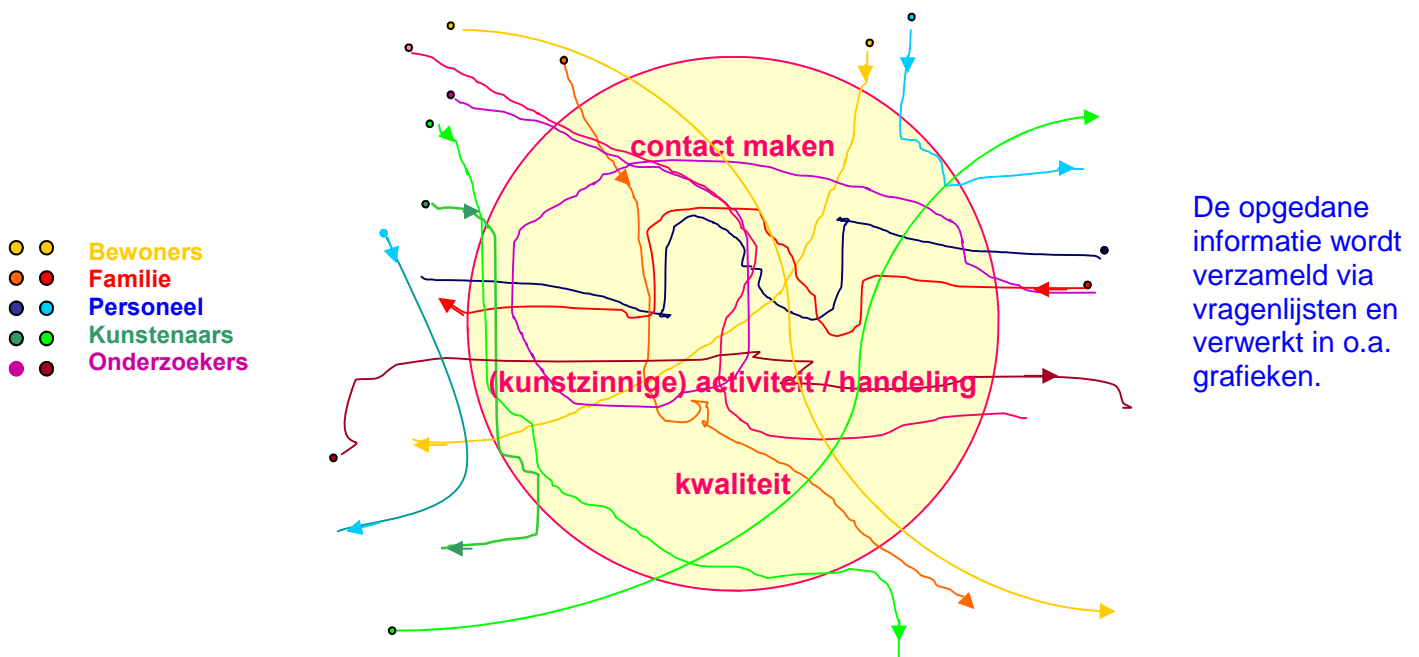
Het ontkennen van wat er is, bewerkstelligt ontmenselijking. Door de subjectiviteit een plek te geven en werkvormen voor onderzoek te ontwikkelen die aan dit gebied eigen zijn, hopen wij een bijdrage te leveren aan het onderzoeken op 'mens waardige' wijze.

5. Methodiek in beeld

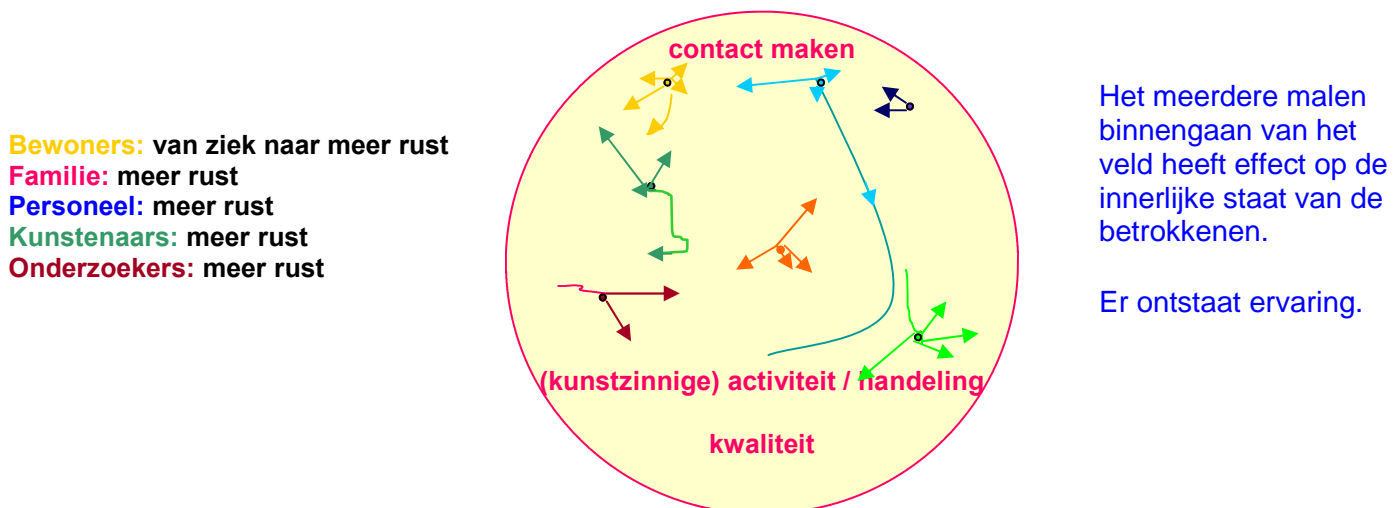
Illustraties van hoe feiten in het werkgebied gevangen werden.

De figuren maken zichtbaar welke methodiek cq welk principe gebruikt is bij het meten in het werkgebied (contact maken, (kunstzinnige) activiteit of handeling en kwaliteit).

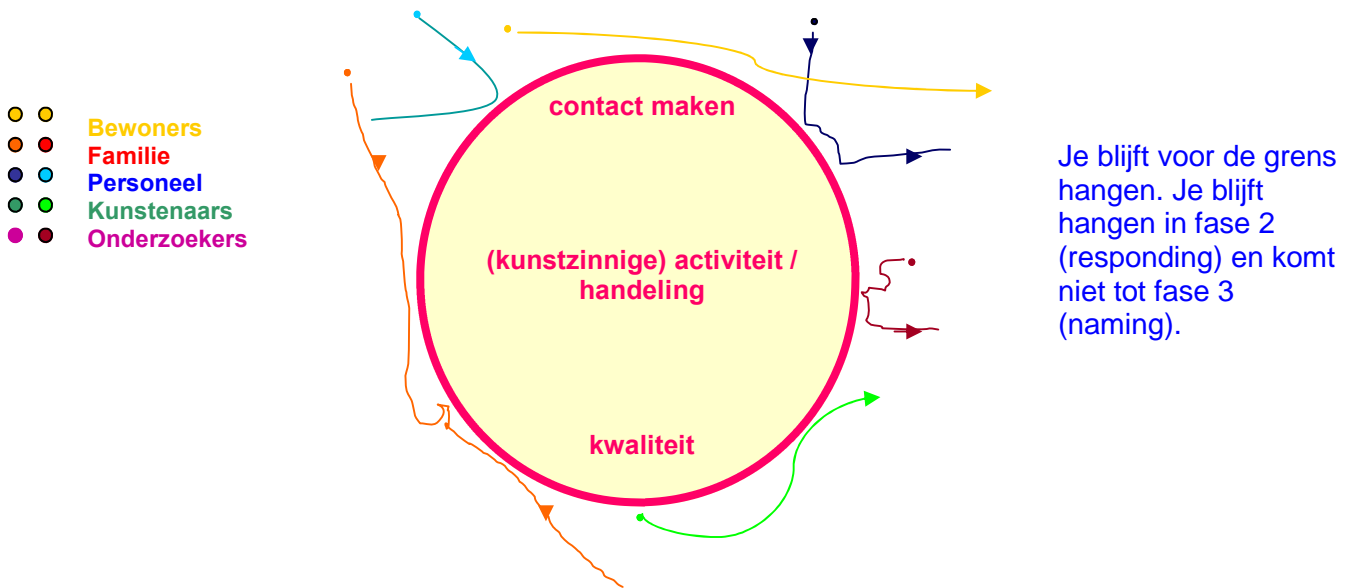
Figuur 1 Illustratie van hoe iedere betrokkene (uit de verschillende onderzoeksgroepen **BFPKO**) op eigen wijze (meerdere malen) in en uit het onderzoeksveld gaat en daar informatie opdoet mbt contact maken, (kunstzinnige) activiteit / handeling & kwaliteit.

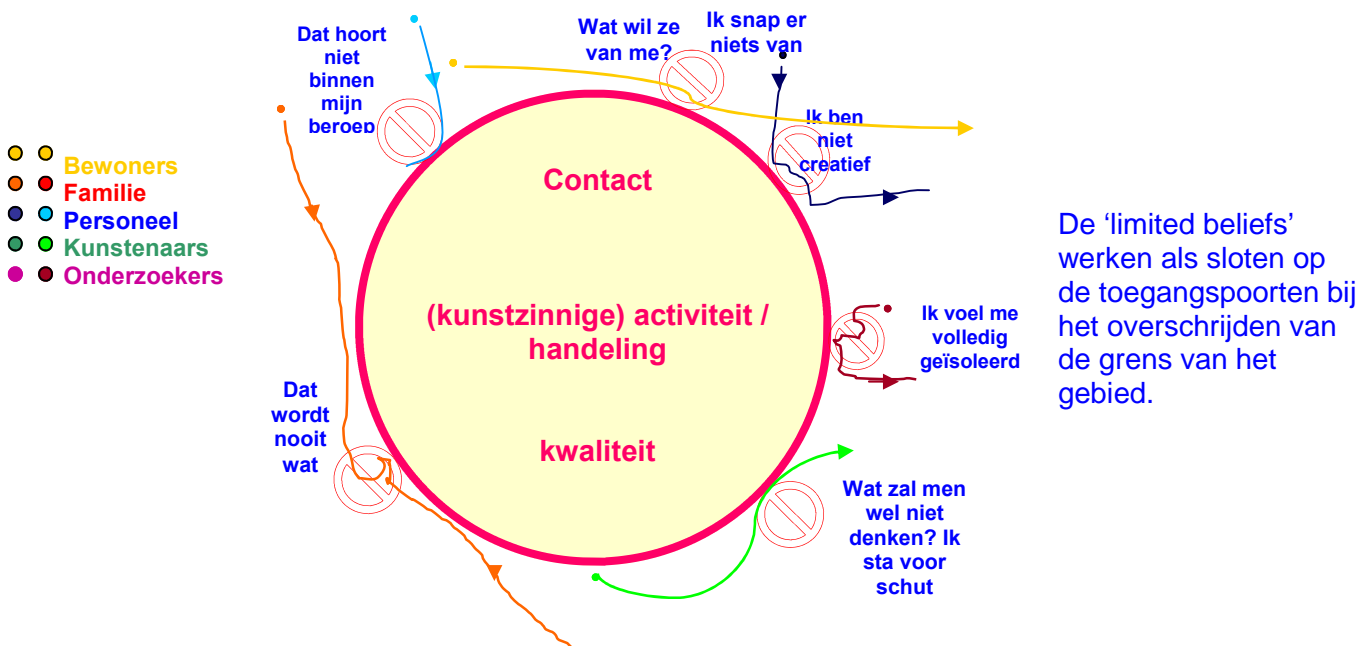
Figuur 2 Illustratie van hoe het onderzoeksveld door alle deelnemers wordt 'omgeploegd' en in die zin begaanbaar wordt gemaakt.

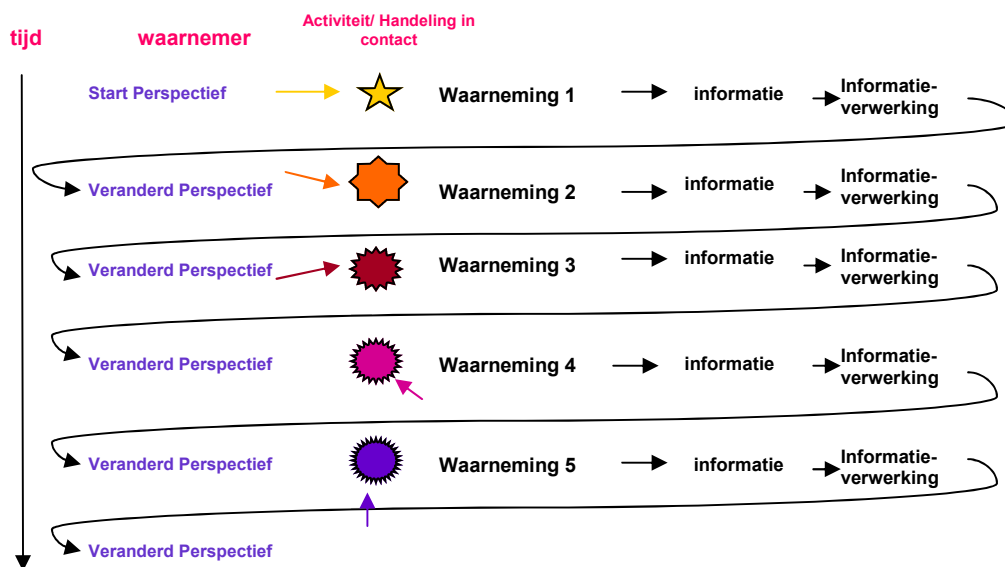
Figuur 3 Illustratie van schijnbaar contact. Men blijft buiten het veld en doet geen informatie over het werkveld op.

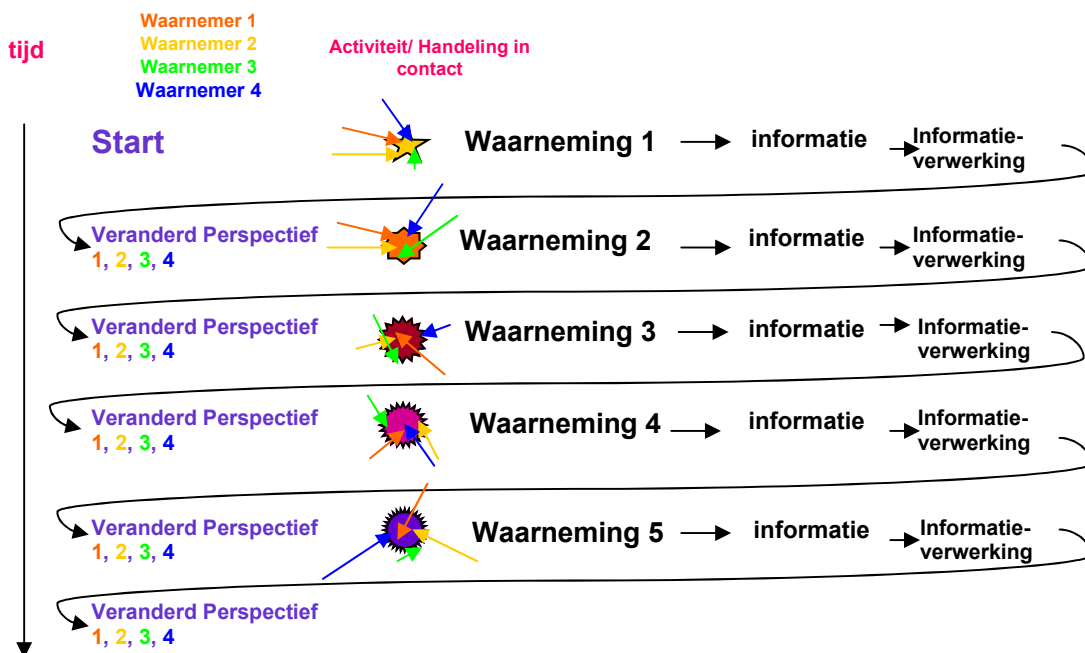
Figuur 4 Voorbeelden van 'limited beliefs' die betreden van het gebied in de weg staan.

Figuur 5 Verandering in het perspectief van de waarnemer door het meten van meerdere waarnemingen in de tijd.

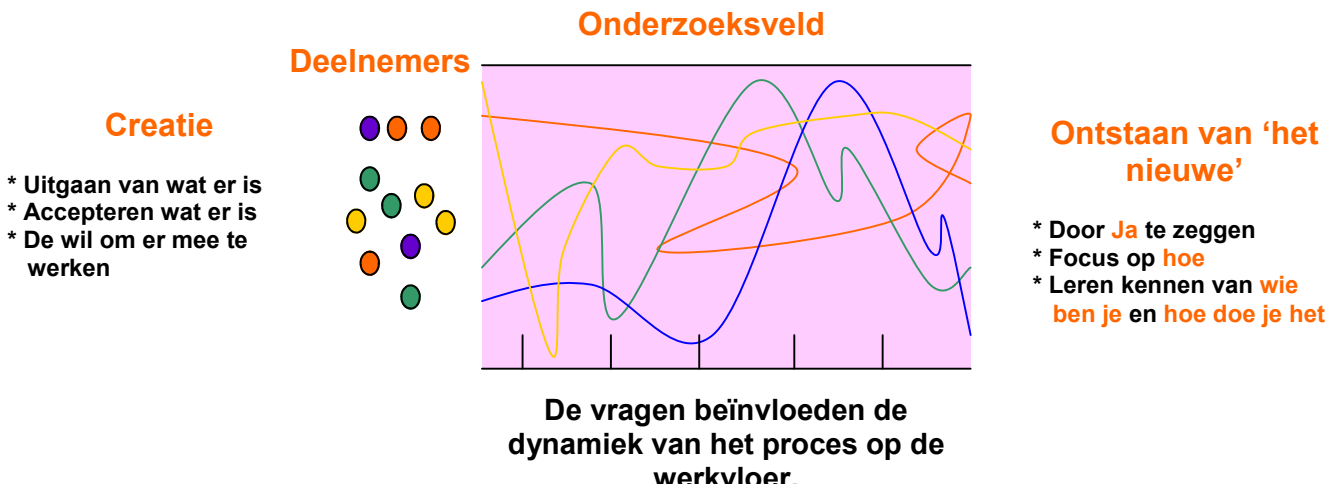

Figuur 6 Verandering in perspectief en informatieverzameling wanneer dit bij meerdere waarnemers tegelijkertijd gebeurt.

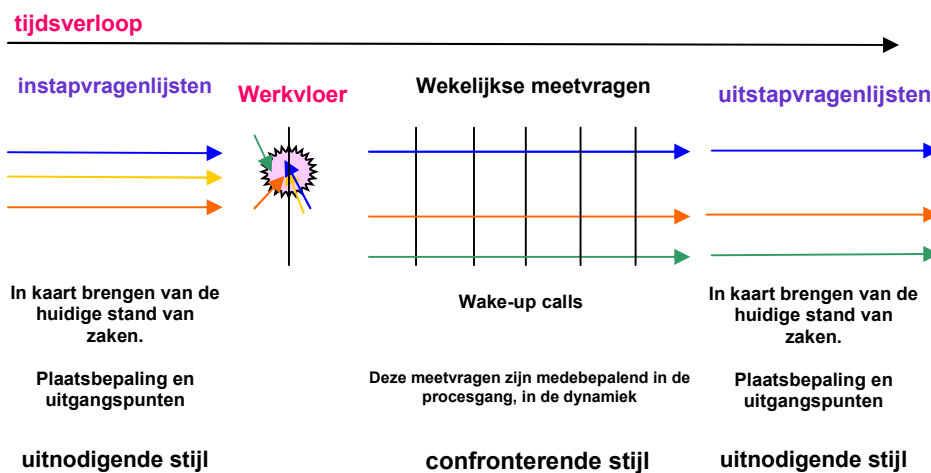

Het gebied dat onderzocht cq waargenomen wordt, wordt steeds zichtbaarder door de culminatie van de verschillende invalshoeken vanuit de verschillende 'aantrekkingskrachten' van iedere waarnemer/eigenheid. De eigenheid van het onderzochte cq waargenomene komt langzaam maar zeker naar voren.

Figuur 7 Overzicht aanpak onderzoek Genieten of Niet (te) Genieten.

Figuur 8 Overzicht aanpak onderzoek Genieten of Niet (te) Genieten.

6. Resultaten onderzoek

Het **werkmateriaal voor het onderzoek** is voortgekomen uit het bekijken van de **instapvragenlijsten** van familie en personeel en uit verwerking in grafieken van de **wekelijkse vragenlijst over het contact in activiteit** ingevuld door familie en personeel. Het verwerken van de gegevens nodigde ons uit tot het verwoorden van de observaties vanuit verschillende invalshoeken.

Verzamelde gegevens vanuit het werkmateriaal

a. Wat vertellen de gegevens ons over de groepen (familie en personeel)?

Personeel: instapvragenlijsten

Bij het bekijken van de gegevens die uit de instapvragenlijsten naar voren kwamen, werd ons duidelijk dat feitelijke weergaven van de antwoorden voor dit rapport geen zinvolle bijdragen opleveren mbt het meten van kwaliteit in contact. Wel kunnen we iets zeggen over wat het invullen van de instapvragenlijsten teweeg heeft gebracht.

Het invullen van de instapvragenlijsten door personeelsleden heeft aan het licht gebracht dat persoonlijke betrokkenheid in het uitoefenen van het beroep niet tot de beroepshouding werd gerekend. Door het strikt scheiden van de persoonlijke beleving en de beroepsuitoefening werd duidelijk dat het wantrouwen welke ontstaan was over de veiligheid van de aan ons toevertrouwde informatie, juist naar voren kwam door te vragen naar 'eigen ervaringen' en 'de eigen manier' in contacten. Het personeel bleek te zijn aangesproken op hun eigen plaats en de bepaling daarvan in het werkveld.

Deze benadering is een startpunt geworden voor de verdere vormgeving binnen het project en zo liet deze vragenlijst zijn werking al zien door de concrete uitwerking ervan. Het gericht gaan verruimen van het werkveld binnen het beroep, maw het verruimen van de innerlijke houding en de uiterlijke expressie, door te gaan werken met persoonlijke ervaringen en het stimuleren van contact leggen op een eigen manier in een activiteit, werd legitiem. De door de vragenlijsten aan het licht gekomen bestaande werkhouding werd zo een mooi startpunt.

Personeel: wekelijkse herhalingsvragen 1 t/m 3

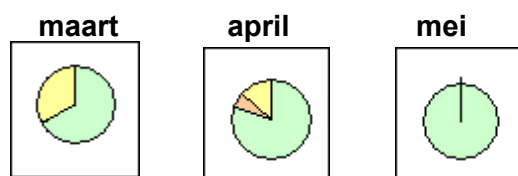
Deze verruiming van de werkhouding en het stimuleren van contact leggen op een eigen manier in een activiteit laat het volgende zien mbt het werk.

De volgende vragen zijn wekelijks gesteld.

Vraag 1 gaat over

Zin in werk

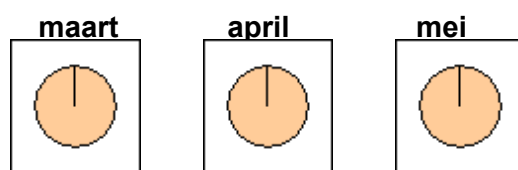
- ja
- Nee
- Neutraal
- Anders

Vraag 2 gaat over

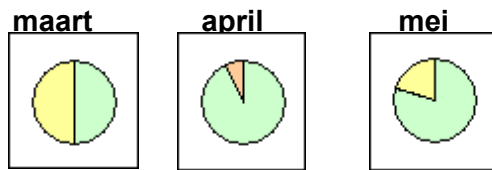
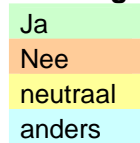
Opzien tegen werk

- Ja
- Nee
- Neutraal
- Anders

Vraag 3 gaat over

Verheugt zich op contact

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat **de mate waarin je tijdens je beroepsuitoefening zelf betrokken bent in het contact, de kwaliteit van het contact mede bepaalt. Deze verruiming van de innerlijke beroepshouding beweegt zich in de richting van toename van het werkplezier.**

Familie: instapvragenlijsten

Het invullen van de instapvragenlijsten door familieleden heeft de enorme impact aan het licht gebracht die de ziekte van hun familielid heeft op het contact en de gezamenlijke activiteiten in het heden. Er is in hoge mate sprake van verlies aan contact, verwarring innerlijk en uiterlijk in het contact en beperkingen in activiteitsmogelijkheden.

We hebben waargenomen dat het invullen van de instapvragenlijsten van zowel henzelf als van hun familielid, een realisatie gaf van het feit dat het was zoals het was. Deze realisatie was niet altijd gemakkelijk.

De eerste 8 weken in het project werden besteed aan het maken van een stamboom en een tijdsbalk. De laatste is een combinatie van persoonlijke gebeurtenissen en maatschappelijke gebeurtenissen in het leven van het familielid. De familie werd door deze eigen activiteit uitgenodigd om een kader te maken, voor hun familielid. Door hun persoonlijke betrokkenheid met de activiteit ontstond er voor hen de mogelijkheid hun zieke familielid weer in een ruimer perspectief te gaan zien en beleven. Familiegerichte informatie die niet zo bekend was, informatie over de aard van de ziekte, het delen van persoonlijke ervaringen met lotgenoten en de herinneringen aan gezamenlijke activiteiten heeft naar hun zeggen bijgedragen tot het durven maken van een ander soort contact.

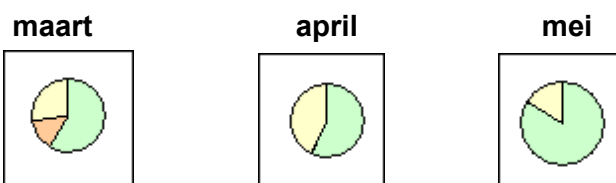
Conclusie: door de confrontatie van verleden met het heden en het loskomen van de huidige manier van contact leggen, kon er een nieuw soort contact ontstaan.

Familie: wekelijkse herhalingsvragen 1 t/m 3

In de loop van de tijd zijn de volgende ontwikkelingen mbt de wekelijkse gestelde vragen.

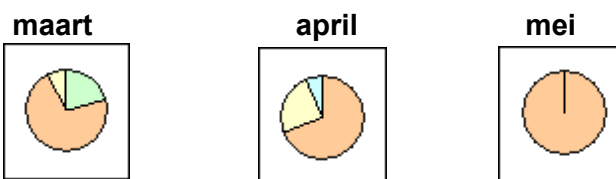
Vraag 1 gaat over

Zin in bezoek

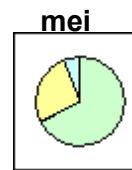
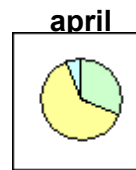
Vraag 2 gaat over

Opzien tegen bezoek

Vraag 3 gaat over

Verheugt zich op contact

Gedurende de maanden neemt 'de zin in bezoek' toe en het 'opzien tegen bezoek' af. Het zichzelf kunnen verheugen op het contact neemt toe in de loop der maanden.

Conclusie: Het zich uiteenzetten met de levensloop van de ander en tegelijkertijd het zich herinneren van gezamenlijk ondernomen activiteiten in het verleden heeft, in combinatie met het kunnen delen van eigen ervaringen, een veranderend effect op de beleving en de vorm van activiteit in het huidige contact en de gezamenlijk te ondernemen activiteit met het familielid. De verandering beweegt zich in de richting van losser komen van de problematiek en het meer oog krijgen voor de huidige situatie en mogelijkheden van het familielid en zichzelf.

Verzamelde gegevens vanuit het werkmateriaal

b. Wat vertellen de gegevens ons over het verschil in perspectief (van familie en personeel)?

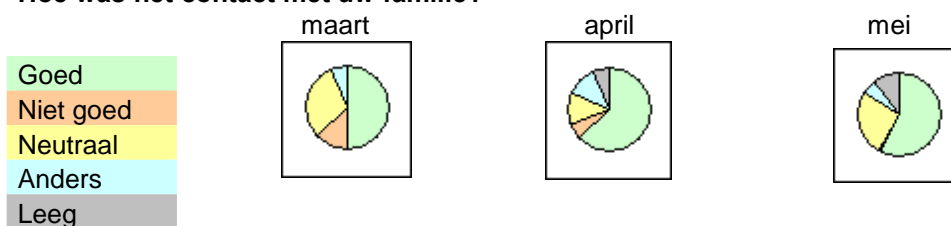
Als onderzoekers vragen wij in de vragenlijsten naar de **eigen beleving** van personeel en familie (subjectiviteit) in hun **contact** met de aan dementie of Alzheimer lijdende patiënt (personeel) of familielid (familie). Eenmaal per week geven de groepen antwoord op dezelfde vraag gedurende de projectweken.

Graag laten we de antwoorden op dezelfde vraag zien vanuit het persoonlijk perspectief van familie en personeel in de diagrammen onderstaande.

Opmerking vooraf: leeg wil zeggen dat de invulruimte op het papier open is gebleven.

Vraag 4 (familie)

Hoe was het contact met uw familie?

Vraag 4 (personeel)

Hoe was het contact met de bewoner?

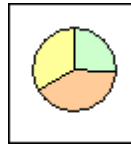

Vraag 5 (familie)

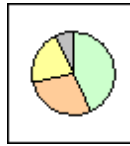
Was er sprake van fysiek contact?

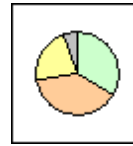
maart

april

mei

Vraag 5 (personeel)

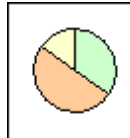
Was er sprake van fysiek contact?

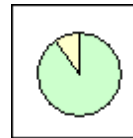
maart

april

mei

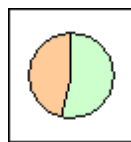

Vraag 6 (familie)

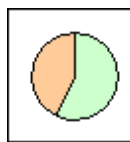
Heeft u vandaag samen een activiteit gedaan?

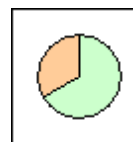
maart

april

mei

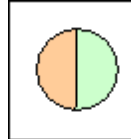

Vraag 6 (personeel)

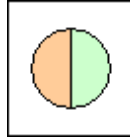
Heeft u vandaag samen een activiteit gedaan?

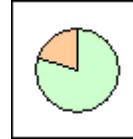
maart

april

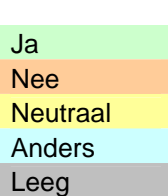

mei

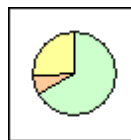

Vraag 7 (familie)

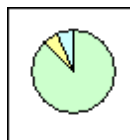
Bent u tevreden over het contact?

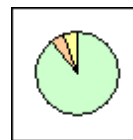
maart

april

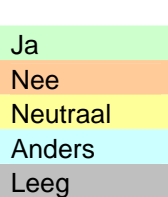

mei

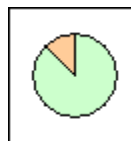

Vraag 7 (personeel)

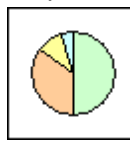
Bent u tevreden over het contact?

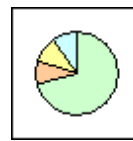
maart

april

mei

Gebruikelijk zou zijn om nu conclusies over de diagrammen die u net heeft gezien te presenteren. De volgende gebeurtenis heeft mij uitgenodigd het geheel anders te bekijken en ruimte te laten voor uw eigen waarnemings- en denkvermogen.

9 maart 2007, op weg naar een vergadering met Marjolein over de resultaten van het onderzoek. Gezien de drukte in de trein besluit ik in het halletje te blijven staan. Ik heb me voorgenomen de stukken die geschreven zijn over de onderzoeksresultaten nog een keer door te kijken om te zien of ik nieuwe invalshoeken tegenkom.

Het is zo druk dat ik nauwelijks mijn stukken uit mijn tas kan halen. Met de papieren recht voor mijn neus en verscheidene medepassagiers glurend over mijn schouder, blijf ik bij mijn besluit en neem de stukken staande door. Aangekomen bij de diagrammen, kijk ik op met innerlijke vragen en de soms zo voelbare benauwenis die daarbij schijnt te horen. Wat zie ik? Wat kan ik hieruit concluderen? Ik heb niet het gevoel dat mijn ogen nog iets bij te dragen hebben aan een mogelijke interpretatie van de diagrammen. Om mij heen kijkend zie ik hoe vol de hal eigenlijk is, hoe de ramen beslagen zijn, de lucht vochtig en heet. Het roept bij mij een associatie op met de transporten van joden in de 2^e wereldoorlog, en de boeken van Etty van Hillesum die ik een kwart eeuw geleden gelezen heb. Haar manier van omgaan met de door een dogma gecreëerde levensfeiten heeft een onuitwisbare indruk op mijn menszijn gemaakt.

Rechts van mij staat een groepje mensen die elkaar kennen en met elkaar praten dicht opeengepakt. Er hangt een claustrofobisch gevoel in de ruimte, maar ik kies ervoor me daar niet mee bezig te houden, maar te blijven bij het onderzoeksonderwerp, de diagrammen over contact. Ik word overvallen door mijn liefde voor de mensen in die ruimte om mij heen en voor wat er in ieder van hen omgaat. Ik ken dit van mijzelf en weet dat er dan een verschuiving in mijn kijk op mensen en onderwerpen op handen is. Mijn oog valt op een groepje studenten, ik zie hoe jong ze zijn, leergierig en levendig. Sommigen van hen zijn 'strak', bijna somber. Dan dringt het tot mij door dat 'de kijk' van een mens op een onderwerp wordt bepaald door een soort absolute norm, een opgelegde 'kijk'. Een houding die in de wetenschap veelal bedreven wordt en zo moeilijk te passeren is, zonder diepgaande gevoelens van minderwaardigheid en onzekerheid, en verontschuldiging voor de eigen kijk. Ik begrijp hoe mensen haast worden gedwongen om af te zien van zelf waarnemen en denken, eigen beleving en het hebben van een eigen 'kijk', door deze absolute norm als maatstaf te nemen voor verder onderzoek. En ik begrijp dat mensen daardoor somber en tevens stuurloos kunnen raken. Dit treft mij zeer. En wat mij tegelijkertijd nog dieper treft, is het beleven dat het onderwerp dat in het midden ligt om gekend te gaan worden door het onderzoek, in feite in duisternis gehuld blijft. Onbekend en onbemind, omdat zij zich niet kan laten zien aan mensen die zich hebben laten dwingen tot een manier van kijken volgens een absolute norm. Die ene kijkrichting kan eindeloos worden uitgediept, maar brengt geen nieuwe perspectieven, immers het is nog altijd kijken door die ene bril, die is aangemerkt als 'de juiste kijk'. Als door de bliksem getroffen begrijp ik nu ook dat mens en onderwerp elkaar zoeken, wederzijds een natuurlijke relatie hebben en deze natuurlijke gang van zaken intens verstoord raakt, wanneer de eigen 'kijk' onder druk moet worden opgegeven. Dit met elkaar kijken door dezelfde 'bril', ziet eruit als een enorme energie- en tijdsverspilling. Het onderwerp wordt niet wezenlijk gezien, nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden blijven ongebruikt liggen en gaan aan elkaar voorbij. Deze gecreëerde vorm, waarin ongebruikte capaciteiten langs elkaar heen drijven leidt tot een nieuwe contactstoornis. Daarmee is tevens 'de nood naar informatie' en het ongelukkige gevoel dat dit gebrek voor een mens teweegbrengt als feit in het leven zelf aangekomen. Deze vorm van onderzoek en de consequentie ervan voor het onderwerp en de mensen werd voor mij beleefbaar en liet een gevoel van 'wat zonde' en medelijden achter.

Vanuit deze bewustzijnsverschuiving, waarin ik feitelijk heb beleefd wat een 'normale' contactstroom is tussen mens en onderwerp, is mijn uitnodiging om uw eigen waarnemingen kenbaar te maken geboren. Daarom vraag ik u, in alle bescheidenheid, nogmaals te kijken naar vraag 4 t/m 7 en uw waarnemingen met ons te delen. Wij maken er graag gebruik van.

Carla Frayman

Verzamelde gegevens vanuit het werkmateriaal

c. Wat vertellen de gegevens ons wanneer zij op een andere manier gerangschikt en verwerkt worden?

In dit onderdeel zijn alle antwoorden die op de vragen 8 en 10 uit de herhalingsvragen zijn gegeven, opgenomen in een Excel bestand.

Wim (Wolbrink, student LMA) kwam op het idee de antwoorden te ordenen naar **actief**, **passief**, **divers** en **niets ingevuld** (leeg). Wij krijgen een indruk van hetgeen de bewoner (personeel) cq 'uw familielid' (familie), bezighoudt. Zowel personeel als familie geven waarnemingen over wat de bewoner cq 'uw familielid', innerlijk of uiterlijk, bezighoudt .

De vragen die gesteld zijn (vraag 8 en 10, **familie**):

- Wat hield uw familielid vandaag bezig toen u aankwam?
- Wat hield uw familielid bezig toen u weg ging?

actief / wakker / helder

passief slapen niets

Groepbeschrijving

I	niets	niets bijzonders		
II	zitten	tafel	lezen	
III	lopen	bewegen	wandelen	
IV	denken	tobben	vragen	
V	verdrietig	emotie	mopperen	
VI	rustig	slapen	moe	laat hoofd hangen
VII	eten	drinken		
VIII	tv kijken	radio luisteren	Computer	spel spelen
IX	divers (geen idee)			
X	niets ingevuld	geen idee		

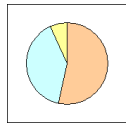
	Voor 8 bezoek	Na 10 bezoek																																																										
Periode maart	<table border="1"> <tr><td>I</td><td>II</td><td>III</td><td>IV</td><td>V</td><td>VI</td><td>VII</td><td>VIII</td><td>IX</td><td>X</td></tr> <tr><td>3</td><td>0</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>3</td><td>2</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table> <table border="1"> <tr><td>A</td><td>P</td><td>D</td><td>N</td></tr> <tr><td>8</td><td>6</td><td>0</td><td>1</td><td>15</td></tr> </table>	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	3	0	2	2	1	3	2	1	0	1	A	P	D	N	8	6	0	1	15	<table border="1"> <tr><td>I</td><td>II</td><td>III</td><td>IV</td><td>V</td><td>VI</td><td>VII</td><td>VIII</td><td>IX</td><td>X</td></tr> <tr><td>0</td><td>0</td><td>2</td><td>4</td><td>3</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>0</td><td>2</td></tr> </table> <table border="1"> <tr><td>A</td><td>P</td><td>D</td><td>N</td></tr> <tr><td>12</td><td>1</td><td>0</td><td>2</td><td>15</td></tr> </table>	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	0	0	2	4	3	1	2	1	0	2	A	P	D	N	12	1	0	2	15
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X																																																			
3	0	2	2	1	3	2	1	0	1																																																			
A	P	D	N																																																									
8	6	0	1	15																																																								
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X																																																			
0	0	2	4	3	1	2	1	0	2																																																			
A	P	D	N																																																									
12	1	0	2	15																																																								
Periode april	<table border="1"> <tr><td>I</td><td>II</td><td>III</td><td>IV</td><td>V</td><td>VI</td><td>VII</td><td>VIII</td><td>IX</td><td>X</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>0</td><td>1</td><td>2</td><td>4</td><td>2</td><td>0</td><td>0</td><td>3</td></tr> </table> <table border="1"> <tr><td>A</td><td>P</td><td>D</td><td>N</td></tr> <tr><td>5</td><td>9</td><td>0</td><td>3</td><td>17</td></tr> </table>	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	2	3	0	1	2	4	2	0	0	3	A	P	D	N	5	9	0	3	17	<table border="1"> <tr><td>I</td><td>II</td><td>III</td><td>IV</td><td>V</td><td>VI</td><td>VII</td><td>VIII</td><td>IX</td><td>X</td></tr> <tr><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>5</td><td>1</td><td>0</td><td>0</td><td>4</td></tr> </table> <table border="1"> <tr><td>A</td><td>P</td><td>D</td><td>N</td></tr> <tr><td>5</td><td>8</td><td>0</td><td>4</td><td>17</td></tr> </table>	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	2	1	2	1	1	5	1	0	0	4	A	P	D	N	5	8	0	4	17
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X																																																			
2	3	0	1	2	4	2	0	0	3																																																			
A	P	D	N																																																									
5	9	0	3	17																																																								
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X																																																			
2	1	2	1	1	5	1	0	0	4																																																			
A	P	D	N																																																									
5	8	0	4	17																																																								
Periode mei	<table border="1"> <tr><td>I</td><td>II</td><td>III</td><td>IV</td><td>V</td><td>VI</td><td>VII</td><td>VIII</td><td>IX</td><td>X</td></tr> <tr><td>0</td><td>3</td><td>2</td><td>4</td><td>0</td><td>3</td><td>1</td><td>1</td><td>0</td><td>2</td></tr> </table> <table border="1"> <tr><td>A</td><td>P</td><td>D</td><td>N</td></tr> <tr><td>8</td><td>6</td><td>0</td><td>2</td><td>16</td></tr> </table>	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	0	3	2	4	0	3	1	1	0	2	A	P	D	N	8	6	0	2	16	<table border="1"> <tr><td>I</td><td>II</td><td>III</td><td>IV</td><td>V</td><td>VI</td><td>VII</td><td>VIII</td><td>IX</td><td>X</td></tr> <tr><td>0</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>0</td><td>5</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td><td>5</td></tr> </table> <table border="1"> <tr><td>A</td><td>P</td><td>D</td><td>N</td></tr> <tr><td>3</td><td>7</td><td>1</td><td>5</td><td>16</td></tr> </table>	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	0	2	2	1	0	5	0	0	1	5	A	P	D	N	3	7	1	5	16
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X																																																			
0	3	2	4	0	3	1	1	0	2																																																			
A	P	D	N																																																									
8	6	0	2	16																																																								
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X																																																			
0	2	2	1	0	5	0	0	1	5																																																			
A	P	D	N																																																									
3	7	1	5	16																																																								

Voorgaande in diagrammen uitgedrukt

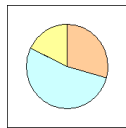
voor bezoek

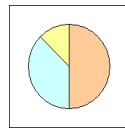
maart

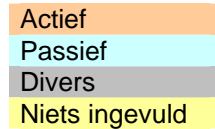
april

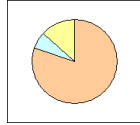
mei

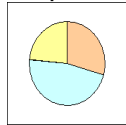
na bezoek

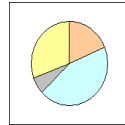
maart

april

mei

De vragen 8 en 10 gesteld aan het **personeel**:

- Wat hield de bewoner vandaag bezig toen u aankwam?
- Wat hield de bewoner bezig toen u wegging?

Opvallend is de grote verscheidenheid aan waarnemingen bij het personeel in vergelijking met de waarnemingen van de familie.

Het toont ons ook dat de bewoners op verschillende terreinen actief zijn.

Actief / wakker / helder
passief slapen niets

Groepbeschrijving

I	Niets	niets bijzonders		
II	Zitten	tafel		Lezen
III	Lopen	bewegen		wandelen
IV	Denken	tobben		vragen
V	Verdrietig	emotie		mopperen
VI	Rustig	slapen		Moe dromen staren
VII	Eten	drinken		
VIII	tv kijken	radia luist.		Computer
IX	Divers			
X	niets ingevuld	geen idee		
XI	Ontwaken	was net uit bed	was net wakker	
XII	Fysieke gesteldheid	Hoofdpijn	tanden poetsen	
XIII	Verheugen	bezoek van vrouw		
XIV	sociaal in contact	Omgeving	kijken wat er om zich heen gebeurt	
XV	samenzijn met familie	met familie zat	koffie met dochters	
XVI	eigen activiteit	schilderen en de verhalen van Indonesie vertellen		
XVII	maakt niets uit			
XVIII	dat ze alleen is			
XIX	verzorgd worden			

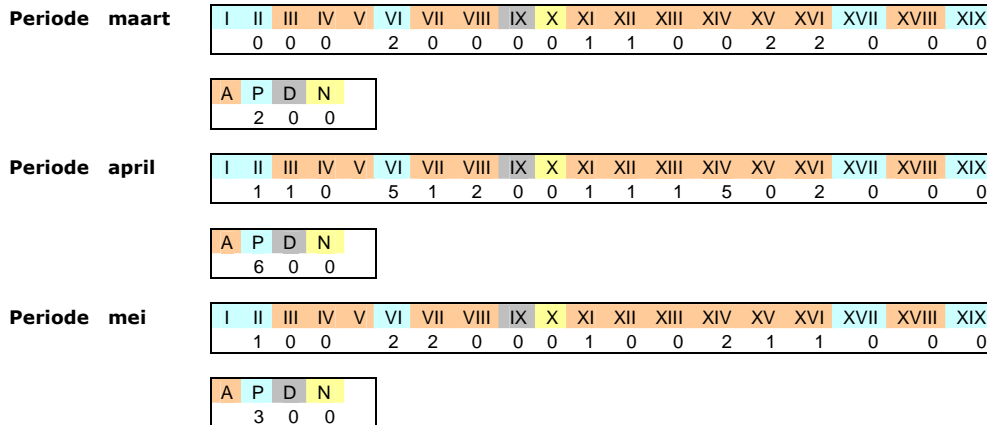
Actief laat waarnemingen zien in het gebied van:

- Het fysieke: zelf actief in verzorging en innerlijk actief door aangeven van fysiek ongemak.
- De gedachten: zelf actief in het vragen en innerlijk actief in het tobben cq denken.

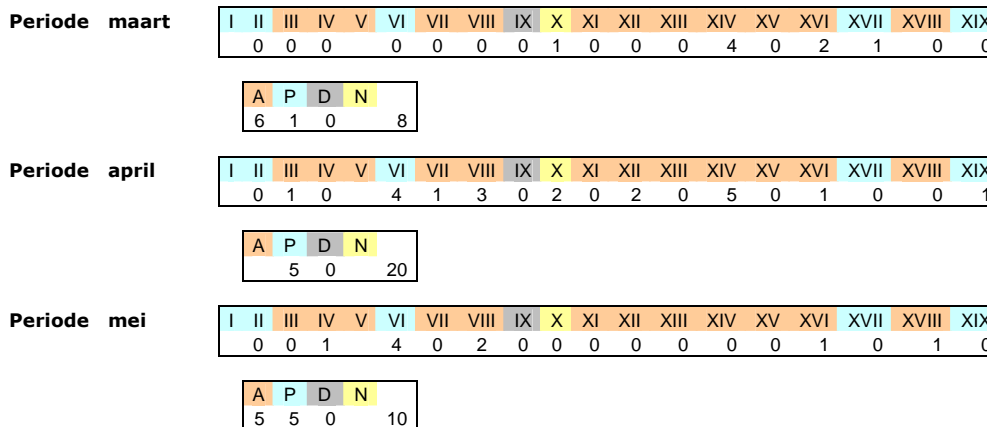
- Het sociale: zelf actief in contact met de omgeving en innerlijk actief in het verheugen op en vertellen.
- Het creatieve: zelf actief in handelingen zoals schilderen, breien, vertellen, en innerlijk actief bij lezen.

Hier is feitelijk geen strikt onderscheid meer te maken tussen innerlijk en uiterlijk actief zijn, omdat in het zelf creatief zijn deze gebieden door elkaar gaan lopen.

8 Voor bezoek

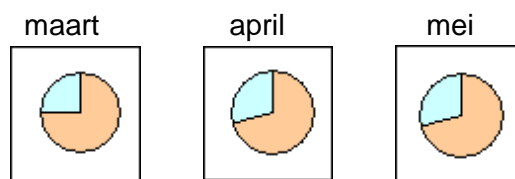

10 Na bezoek

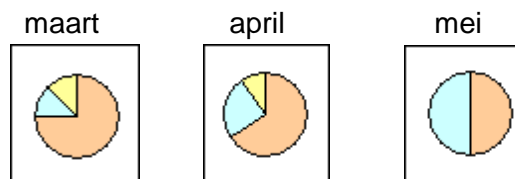
voor bezoek

- Actief
- Passief
- Divers
- Niets ingevuld

na bezoek

- Actief
- Passief
- Divers
- Niets ingevuld

Hierboven is zichtbaar geworden dat de bewoners leven met het personeel. De waarnemingen die het personeel 'aan de bewoners' hebben gedaan, hebben ons laten zien dat de bewoners zich gedragen vanuit het er leven en er hun thuis hebben. Ze gedragen zich niet alleen in de

hoedanigheid van 'patiënten' die fysieke verzorging nodig hebben, maar laten alle facetten van het mens zijn en de daarbij behorende behoeften zien.

En hoewel wij omgekeerd tot deze conclusie komen (nl uit hetgeen is waargenomen door het personeel), zijn wij in staat te zeggen: 'bewoners leven in de werkomgeving van het personeel' ipv 'het personeel werkt in de woonomgeving van de bewoners'.

Dit pleit voor een verbreding vanuit het huis naar meerdere vlakken in de omgang tussen personeel en bewoners.

In de vergelijking van de diagrammen tussen familie en personeel kunnen we zien dat 'niets ingevuld' en 'geen idee' een plaats hebben en dat deze categorie bij de familie toeneemt. Wij denken daaruit te mogen opmaken dat er meer ruimte is gekomen voor het 'niets invullen' en het 'geen idee' hebben wat het familielid bezighoudt. Hiermee mag het 'niet weten wat er in de ander omgaat' als een feitelijk gegeven neergezet worden en als onderdeel van het contact beschouwd worden.

Wanneer we kijken naar hetgeen is waargenomen door familie en personeel, dan wordt de verschuiving die heeft plaatsgevonden in het 'samen leven', duidelijk.

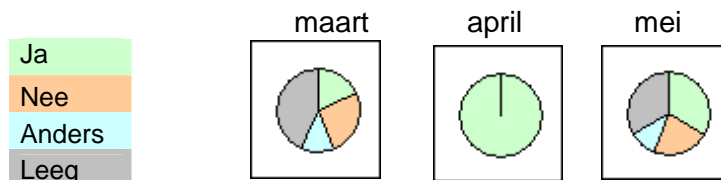
Bewoners wonen en zijn in het verzorgingshuis. Het is geen tijdelijk verblijf maar hun woonomgeving. Hun woonomgeving is een organisatie die zich inspant om de bewoners zich zo goed mogelijk thuis te laten voelen. Niet alleen de fysieke verzorging blijkt een onderdeel in het dagelijkse leven te zijn, maar ook het sociale, het nadenken over.

Er is een soort heimwee naar vroeger, naar iets. Dit sluit aan bij familieleden en bepaalt tevens het contact met de familie. Het hele wonen en leven heeft iets onbestemds en tegelijkertijd ook alle ingrediënten van samen leven.

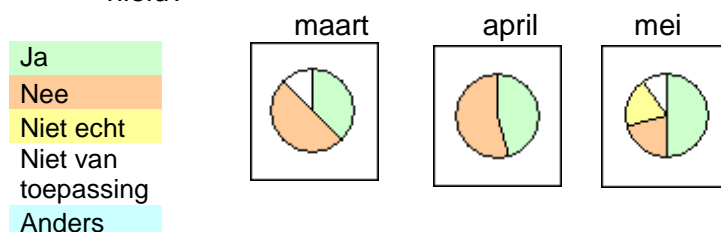
Hieruit kan met een gerust hart worden gezegd dat het in deze georganiseerde samenlevingsvorm wat de bewoners betreft over meer dan alleen verzorging gaat.

Vraag 9 (familie en personeel)

- Heeft u aansluiting kunnen vinden bij hetgeen uw familielid (familie) vandaag bezighield?

- Heeft u aansluiting kunnen vinden bij hetgeen de bewoner (personeel) vandaag bezighield?

Verzamelde gegevens vanuit het werkmateriaal

d. **subjectiviteit** gebruiken

Wat vertellen de gegevens ons wanneer wij subjectief gegevens selecteren?

Een groot deel van het onderzoek bestond uit vragen naar **persoonlijke ervaringen, redenen en eigen belevingen**. Met deze woordelijk gegeven informatie per persoon wilden wij als onderzoekers graag werken.

Om er achter te komen of er in de antwoorden bepaalde **categorieën** zijn te vinden, hebben wij alle antwoorden uit de herhalingsvragen en de uitstapvragen van familie en personeel en uit de eigen waarnemingen van de onderzoekers uit hun bestaande context gehaald en elk antwoord op een los papiertje gezet.

De hoeveelheid informatie die verkregen is uit bovenstaande op dit moment nog op één hoop.

Uitroepen als “Wat een enorme berg informatie” en “Ik zie geen onderscheid en kan het niet lezen”

Antwoorden worden los van elkaar gelegd.

Er ontstaat tussenruimte.

Elk antwoord telt **nu** als zelfstandige onderzoekseenheid.

We gaan aan de slag om, indien aanwezig, categorieën te ontmoeten.
(Voor informatie over de gevolve werkmethode zie blz 10 ‘Verkenning om tot een methodiek te komen’).

Categorieën

Uit de geselecteerde antwoorden komen de volgende categorieën naar voren:

1. Antwoorden die gaan over en met de **focus op zichzelf**.

Binnen deze categorie hebben wij antwoorden gevonden die betrekking hebben op:

- eigen behoefte en waarden
Ik vind het fijn als ze bij me is.
Dit contact belangrijk voor me is.
- motivatie c.q. wat hen voortbeweegt (drijfveer)
Ik wil een zinvolle dag geven aan bewoners.
- wensen of meningen t.o.v. het gedrag van de ander
Hij altijd moppert dat we te weinig komen.
Als je haar bezig houdt, is ze vrolijk.
- feiten waar door de invuller voor zichzelf meer-waarde(n) uitgehaald wordt.
- feiten die feiten zijn
Ik altijd zin heb.
Ik hem elke dag zie behalve zondag.

2. Antwoorden die gaan over en met de **focus op de ander**.

Binnen deze antwoorden is het volgende te onderscheiden:

- een feitelijke beschrijving van een gemoedstoestand
Ze was vrolijk.
Ze was goed te spreken.
- een feitelijke beschrijving over de beweging of activiteit van de ander
Ze was aan het praten met medebewoners.
Hij ging naar de kamer.

3. Antwoorden die gaan over en met de **focus gericht op samen**.

Deze antwoorden gaan over:

- feiten over de beweging of activiteit die feiten zijn.
Voorlezen.
In dagboek schrijven.
Waren nog aan het kletsen met elkaar.

4. Antwoorden die gaan over en met de **focus gericht op een gebeurtenis**.

In deze categorie is het volgende te onderscheiden.

- uiterlijke gebeurtenis
Geweldig. Er was een accordeonist, speelde Amsterdamse liedjes. Ze dacht dat het haar vader was en werd na 8 jaar voor het eerst emotioneel.
Dat is fijn proberen op 1 lijn te zijn.
- innerlijke gebeurtenis
Hij moest huilen.
Heeft dit zin? Voor wie? Voor wat?
Ik ben ook gaan nadenken hoe ik beter met mijn vader om kan gaan.
- geen gebeurtenis
N.v.t.
Het is elke dag hetzelfde.
Haast, die nergens vandaan komt
- niet gebeurtenis
Verschijnselen: er komt niets van mijn voornemen terecht, geen pauze, uitputting, kan niet stoppen

Terug naar de beginvraag van het onderzoek: **Kun je de kwaliteit van menselijk contact meten tijdens een activiteit?**

Graag laten we ruimte over voor u als lezer een antwoord te geven op deze onderzoeksvraag.

Wat ons betreft is het antwoord **Ja**.

We hebben zelfs meer zicht gekregen op wat voor soorten activiteiten er zijn: Ik, de ander, wij samen, wij in de gebeurtenis, ik in de gebeurtenis, wij, ik, samen in de niet gebeurtenis. Dit laatste brengen wij graag onder in de categorie 'niet (te) genieten!'

Het onderzoek heeft zichtbaar gemaakt dat daar waar ogenschijnlijk 'niets' gebeurt, 'niets' of 'leeg' wordt ingevuld of een 'niet-gebeurtenis' plaatsvindt, er sprake is van een stoornis in het contact. Men komt niet tot handeling vanuit contact. Daarentegen is de (innerlijke) activiteit op iets anders gericht dan waar de (gezamenlijke) activiteit binnen het contact op gericht was. Dit kan zijn 'datgene wat men zou willen wat er is' ipv 'datgene wat er is'. Bijvoorbeeld: 'Er zou idealiter een pauze moeten zijn, maar die is er niet en deze wordt niet genomen' of 'Ik ben uitgeput, maar ik ga door ipv ik stop.'

Door het 'niet', 'niets' of de 'niet gebeurtenis' een plek te geven, kan het zijn wat het is en is het mogelijk om de stap naar contact opnieuw te maken. Hierdoor kan de kwaliteit van menselijk contact tijdens een activiteit toenemen.

7. Conclusies

De verzamelde conclusies op een rijtje

Aanzet tot een methodiek mbt het doen van onderzoek

- De meetinstrumenten bleken door hun vorm een verschillende uitwerking te hebben en andersoortige informatie te voorschijn te roepen. Dit is er niet van te voren ingebracht. Dit onderscheid is benoemd nadat de instrumenten ontstaan waren.
- De ingevulde vragenlijsten en meetformulieren hebben ons al snel duidelijk gemaakt dat niet alle gegevens in het onderzoek verwerkt konden worden. De redenen hiervoor zijn van budgettaire aard. Gaandeweg hebben wij gemerkt dat bv de meetformulieren en het gebruik ervan zeker nog eenmaal in een aangepaste vorm, de huidige ervaringsfeiten meenemend, getest moeten worden. De uitstapvragenlijsten van de kunstenaars zijn door ons niet expliciet gebruikt bij de verwerking van de vragenlijsten, mede door het feit dat zij niet gekoppeld konden worden aan de meetvragen.
- De wens om vanuit dit onderzoek werkmateriaal te kunnen gaan ontwikkelen waarmee bewoners kunnen aangeven wat hun ervaring zijn in activiteiten in contact begint zich, dankzij de opgedane ervaringen, concreet af te tekenen.
- De rode lijn in het onderzoek is het consequent vertrekken vanuit **je eigen verbinding, activiteit en creativiteit en zien wat er uit ontstaat. Het creëren, de creatie en de wetmatigheden die daaraan ten grondslag liggen** hebben de weg gewezen naar het 'hoe'.
Aangezien iedere deelnemer (kunstenaar, onderzoeker, familie, bewoner, familielid, verwerker van de informatie) op zijn/haar eigen wijze verbinding legt, krijgt een ieder te maken met de verschijnselen die in dit gebied werkzaam zijn. Dit feit maakt het mogelijk om deze verschijnselen, die zowel de onderzoekers als de ontwikkelaars krijgen, als feitelijke informatie voor het onderzoek te gebruiken (figuur 1, 2, 3 en 4).
- Door deelnemers te vragen metingen uit te voeren, hebben we gezien dat zij 'losser' van zichzelf komen in die zin dat er een (h)erkenning is dat er onderscheid is tussen **ik** en de **ander** cq het **andere**. Dit heeft een nieuw perspectief gegeven en daarmee een nieuwe contactmogelijkheid om vanuit te handelen (figuur 5 en 6).
- Door te benoemen (fase 3 van de 7 fasen in de emotionele fasering) kan men (zelf) de overgang naar 'connecten' / 'contact maken' (fase 4, de transformatiefase) maken.
- Het inzetten van deze instrumenten bevordert in die zin de ontwikkeling cq verandering.

Resultaten onderzoek

- De mate waarin je tijdens je beroepsuitoefening zelf betrokken bent in het contact, bepaalt mede de kwaliteit van het contact. Deze verruiming van de innerlijke beroepshouding beweegt zich in de richting van toename van het werkplezier.
- Door de confrontatie van verleden met het heden en het loskomen van de huidige manier van contact leggen, kon er een nieuw soort contact ontstaan.
- Het zich uitzetten met de levensloop van de ander en tegelijkertijd het zich herinneren van gezamenlijk ondernomen activiteiten in het verleden heeft, in combinatie

met het kunnen delen van eigen ervaringen, een veranderend effect op de beleving en de vorm van activiteit in het huidige contact en de gezamenlijk te ondernemen activiteit met het familielid.

De verandering beweegt zich in de richting van losser komen van de problematiek en het meer oog krijgen voor de huidige situatie en mogelijkheden van het familielid en zichzelf.

- In de diagrammen van vraag 8 en 10 is zichtbaar geworden dat de bewoners leven met het personeel. De waarnemingen die het personeel 'aan de bewoners' hebben gedaan, hebben ons laten zien dat de bewoners zich gedragen vanuit het er leven en er hun thuis hebben. Ze gedragen zich niet alleen in de hoedanigheid van 'patiënten' die fysieke verzorging nodig hebben, maar laten alle facetten van het mens zijn en de daarbij behorende behoeften zien.
En hoewel wij omgekeerd tot deze conclusie komen (nl uit hetgeen is waargenomen door het personeel), zijn wij in staat te zeggen: 'bewoners leven in de werkomgeving van het personeel' ipv 'het personeel werkt in de woonomgeving van de bewoners'.
Dit pleit voor een verbreding vanuit het huis naar meerdere vlakken in de omgang tussen personeel en bewoners.
- In de vergelijking van de diagrammen tussen familie en personeel kunnen we zien dat 'niets ingevuld' en 'geen idee' een plaats hebben en dat deze categorie bij de familie toeneemt. Wij denken daaruit te mogen opmaken dat er meer ruimte is gekomen voor het 'niets invullen' en het 'geen idee' hebben wat het familielid bezighoudt. Hiermee mag het 'niet weten wat er in de ander omgaat' als een feitelijk gegeven neergezet worden en als onderdeel van het contact beschouwd worden.
- Wanneer we kijken naar hetgeen is waargenomen door familie en personeel, dan wordt de verschuiving die heeft plaatsgevonden in het 'samen leven', duidelijk.
Bewoners wonen en zijn in het verzorgingshuis. Het is geen tijdelijk verblijf maar hun woonomgeving. Hun woonomgeving is een organisatie die zich inspant om de bewoners zich zo goed mogelijk thuis te laten voelen. Niet alleen de fysieke verzorging blijkt een onderdeel in het dagelijkse leven te zijn, maar ook het sociale, het nadenken over. Er is een soort heimwee naar vroeger, naar iets. Dit sluit aan bij familieleden en bepaalt tevens het contact met de familie. Het hele wonen en leven heeft iets onbestemds en tegelijkertijd ook alle ingrediënten van samen leven.
Hieruit kan met een gerust hart worden gezegd dat het in deze georganiseerde samenlevingsvorm wat de bewoners betreft over meer dan alleen verzorging gaat.
- We hebben meer zicht gekregen op wat voor soorten activiteiten er zijn: Ik, de ander, wij samen, wij in de gebeurtenis, ik in de gebeurtenis, wij, ik, samen in de niet gebeurtenis.
- Het onderzoek heeft zichtbaar gemaakt dat daar waar ogenschijnlijk 'niets' gebeurt, 'niets' of 'leeg' wordt ingevuld of een 'niet-gebeurtenis' plaatsvindt, er sprake is van een stoornis in het contact. Men komt niet tot handeling vanuit contact. Daarentegen is de (innerlijke) activiteit op iets anders gericht dan waar de (gezamenlijke) activiteit binnen het contact op gericht was. Dit kan zijn 'datgene wat men zou willen wat er is' ipv 'datgene wat er is'. Bijvoorbeeld: 'Er zou idealiter een pauze moeten zijn, maar die is er niet en deze wordt niet genomen' of 'Ik ben uitgeput, maar ik ga door ipv ik stop.'.
Door het 'niet', 'niets' of de 'niet gebeurtenis' een plek te geven, kan het zijn wat het is en is het mogelijk om de stap naar contact opnieuw te maken. Hierdoor kan de kwaliteit van menselijk contact tijdens een activiteit toenemen.

8. Aanbevelingen voor de toekomst

Mogelijkheden voor de toekomst mbt het onderzoek

In dit onderzoek hebben we onze informatie verzameld via familie, personeel, kunstenaars en onderzoekers. Door hen is het onderzoeksveld omgeploegd en het terrein verkend.

Bij aanvang van het onderzoek hadden wij nog geen informatie over hoe wij direct informatie konden verzamelen via de 'bewoner'.

Ook gedurende het verwerken van de onderzoeksgegevens kregen wij pas in de laatste fase zicht op informatie over (de leefwereld van) de bewoner zelf.

Dit heeft ons richtingen aangegeven waarvoor we in een volgend onderzoek vormen kunnen ontwikkelen. Met deze vormen kunnen we een nieuwe stap zetten in het onderzoek naar de kwaliteit van het menselijk contact in de handeling en de informatie vanuit de bewoners zelf bij het onderzoek betrekken.

Mogelijkheden voor de toekomst mbt de methodiek

Verfijning van deze aanzet tot een methodiek is mogelijk door vanuit 'menskundig' oogpunt het nog verder doorgronden en onder woorden brengen van wat er feitelijk gebeurt vanuit 'menskundig' oogpunt.

Deze benaderingswijze is een uitbreiding op het onderzoek op 'wetenschappelijke basis' (object gericht) en de benadering van onderzoek vanuit de 'probleemkant' (obstakel gericht).

Deze benaderingswijze is **subjectief** en vertrekt vanuit **eigenheid** (van zowel de waarnemer als het waargenomene). Het vermogen om te meten en vanuit je eigen standpunt verbindingen te maken oftewel 'je verhouden tot' zijn menselijke vermogens, welke feitelijk een rol spelen in het doen van onderzoek.

Het ontkennen van wat er is, bewerkstelligt ontmenselijking. Door de subjectiviteit een plek te geven en werkvormen voor onderzoek te ontwikkelen die aan dit gebied eigen zijn, hopen wij een bijdrage te leveren aan het onderzoeken op 'mens waardige' wijze.

9. Met dank aan

Zoals eerder gezegd is dit onderzoek tot stand gekomen mede dankzij de warme ondersteuning en het enthousiasme van vele mensen en organisaties.

Graag willen wij bedanken:

De Human Development Counseling Foundation, het Eveen Eduard Douwes Dekkerhuis en Kunstenaars en Co,

Peter Paul Gerbrands, Bert Nijenhuis, Joke Havekes, Evert-Jan van der Horst – de Kleine, Vera Kleinsman, Henny Koppelaar, Ytsen Miedema, Annette Moolenaar, Johan Slager, Stephan Stokvis, Wim Wolbrink, Anjo Dussel, Pia Stange, Anne-Mieke Rustenburg, Corrie van der Linden, Rob van Laan, mevrouw ter Beek, meneer ter Beek (†), Ria Steur, mevrouw Draaier, Ria Ilbrink, mevrouw v. Hoolwerff, mevrouw Rinckes, meneer Rinckes, Ineke Teunissen, mevrouw Teunissen, Martha Keijzer, mevrouw Steur, Betty Kok, meneer Kok, Irene de Groot, meneer Pieck, Laura Martherus, Wilma Nesteron, Marijke Siebers, Yvonne Laan, Ronald Verdonk, Corrie Ruurda, Nieki Jibodh, Gonda van Prooijen, Corrie de Vries, Tineke Taffijn, Jeannette Oudhuis, Anne Affourtit, Nanci Nievaard, Pauline Gerner, Maartje de Laat, Xandra Schipperheyn, Maria Tielbeke, Bernadette van Walenkamp en Jaap Keerweer.

Dank jullie wel!

10. Bijlagen

- a. Project Genieten of Niet (te) Genieten
- b. Onderzoeksregels HDCF
- c. Instapvragenlijst bewoner
- d. Instapvragenlijst familie
- e. Instapvragenlijst personeel
- f. Wekelijkse vragenlijst familie
- g. Wekelijkse vragenlijst personeel
- h. Wekelijkse scorelijst kunstenaars
- i. Uitstapvragenlijst familie
- j. Uitstapvragenlijst personeel
- k. Uitstapvragenlijst kunstenaars
- l. Verklarende woordenlijst

Bijlage a. Project 'Genieten of Niet (te) Genieten'

Feiten rondom 'project Genieten of Niet (te) Genieten'

* Waar vindt het project plaats?

In het Evean Eduard Douwes Dekker in Amsterdam, op afdeling A, B, C en D van het verpleeghuis.

* Wie zijn er bij het project betrokken:

In de eerste plaats de doelgroepen:

1. Bewoners lijdend aan dementie of de ziekte van Alzheimer.
2. Familielid van de bewoner.
3. Personeelsleden van elke afdeling.

In de tweede plaats:

1. vijf uitvoerende kunstenaars.
2. een projectcoördinatrice, tevens uitvoerend kunstenaar.
3. een contactpersoon vanuit de Stichting Anders Belevén.

In de derde plaats, meer als voorwaarden scheppende actoren:

1. afdelingshoofden.
2. directie.
3. subsidieverstrekkers.

* Tijdsduur van het project

Vanaf maandag 27 februari t/m woensdag 31 mei 2006.

2 x per week van 10.00 uur tot 12.00 uur.

Gezamenlijke afsluiting op 14 juni.

Werkwijze binnen het project

1. Doen van een aan een kunstvorm gekoppelde activiteit. Voorbeelden hiervan zijn het werken met rollen, eigen verhalen maken (toneel), schilderen, met foto's en afbeeldingen werken, knippen, plakken (beeldende kunst), zingen, muziek luisteren (muziek), bewegen (dans), gedachten uitwisselen, begrippen vormen (denken), gevoelens uitwisselen/uiteten (voelen), tastzin gebruiken (fysiek voelen). In deze activiteit staan de mensen die de activiteit doen centraal en in de activiteiten wordt ruimte gemaakt voor hun belevings- en leefwereld.
2. Contact leggen met de mensen door hun problematiek heen. Dit betekent werken **in** en **met** wat er **nu** aanwezig is. Werken met grenzen.

Inhoud van het onderzoek

Het project 'Genieten of Niet (te) Genieten' gaat over het leven van alledag. 'Hoe doe ik wat ik doe?', 'Waar sta ik in mijn werk?', 'Waar sta ik tegenover mijn moeder/vader/partner?'. Over menselijke zaken en de behoefte aan contact met de ander die langzamerhand de 'normale' contactwereld verlaat.

Dementie, Alzheimer is een ziekte waarbij ruimte/tijd, innerlijk/uiterlijk op een geheel eigen wijze door elkaar lopen en op een geheel eigen wijze geuit worden. Natuurlijk, er zijn algemene kenmerken van het ziekteverloop maar dat dekt de feitelijke lading niet. Het project Genieten of Niet (te) Genieten wil graag werken met deze contactstoornis, zich dmv een activiteit inzetten en aan alle betrokkenen gelegenheid bieden te uiten wat 'nog' in hen leeft.

De eenvoudige dingen van de dag zoals 'heb je lekker geslapen' of 'hoe is het met je', pure belangstelling voor de ander zijn niet meer vanzelfsprekend. Schoksgewijs raakt de omgeving vermoeid, hulpeloos en hopeloos over leggen van contact. Angst sluipt in de relatie en vermijdingen treden op. Zo beweegt de dynamiek van 'alleen' naar isolatie, waarin de intermenselijke stemming oppervlakkig, killer en de omgeving kouder wordt. Er ontstaat o.a. een atmosferisch uitgekleden sociale werkelijkheid.

Deze isolatie en stoornissen in de menselijke contactstroom leiden qua beweging tot stemmingen zoals niet (te) genieten, somberheid, klagen, weg willen uit de situatie en het uiteindelijk opgeven van contact. Verschillende van deze elementen komen wisselend voor bij personeel, familie en bewoners.

Toch, wanneer je met familie of personeel praat, blijft de gezonde wens om contact te leggen aanwezig. Wonderlijk genoeg is deze drijfveer zo 'powerfull' dat dit vaak juist weer aanzet en moed geeft om door te gaan en te blijven zoeken naar contactmogelijkheden in het alledaagse.

'Genieten of Niet (te) Genieten' gaat over handelend contact leggen. Over de behoefte om elkaar te ontmoeten, over wat er samen nog gedaan kan worden en beleefd kan worden. De drijfveer die als van nature beweegt naar het tot stand brengen van menselijk contact wordt gebruikt in het werk dat de kunstenaars doen met de verschillende doelgroepen. En er wordt ruimte gemaakt voor ieders emotionele verhoudingen in contact en een mogelijkheid gegeven gebruik te maken van zijn/haar goede wil.

Bijlage b Onderzoeksregels HDCF

Phase 1: From attractiveness to objective

- ◆ Determine the nature of the field you are going to research
- ◆ Information browsing
- ◆ Identify and develop your topic
- ◆ Formulate your focus statement

Phase 2: Research and specify

- ◆ determine path, method and time line
- ◆ Identify setbacks and special attractiveness
- ◆ Get data and arrange it

phase 3: information sharing.

- ◆ Draw conclusions en write
- ◆ Present results
- ◆ formulate a implementation proposal.

Bijlage c instapvragenlijst bewoner

Instapvragenlijst bewoners
mbt project **Genieten of Niet (te) Genieten**

Genieten
of Niet
(te)
Genieten

Uw (doop) naam is
Uw roepnaam is
Uw geboortedatum is
In welke plaats bent u geboren?
In welk land bent u geboren?

Kunt u alstublieft omcirkelen wat op u van toepassing is.

Bent u alleenstaand/ gehuwd/ gescheiden/ samenwonend/ weduwe of weduwnaar?
Wanneer u weduwe of weduwnaar heeft omcirkeld, wilt u dan alstublieft aangeven
wanneer en waaraan uw partner overleden is?

Heeft u kinderen?

Zo ja, hoeveel zonen?
Naam en leeftijd:

.....
Zo ja, hoeveel dochters?.....
Naam en leeftijd:

.....
Heeft u pleegkinderen?.....
Zonen en/of dochters?

Naam en leeftijd:

Zijn al de door u opgevoede kinderen nog in leven?

Zo, ja waar wonen zij nu?

.....
Zo nee, wie van de door u opgevoede kinderen leeft niet meer en wat was hiervan de
oorzaak?

Heeft u een geloofsovertuiging?

Zo ja, tot welke geloofsgemeenschap behoort u?

Bezoekt u de kerkdiensten?

Kunt u alstublieft omcirkelen wat op u van toepassing is.

Ik bezoek mijn kerk dagelijks/ wekelijks/ maandelijks/ alleen met feestdagen/
onregelmatig

Bent u een andere dan een godsdienstige overtuiging toegedaan?.....

Vragen over uw leven

In welke plaatsen c.q. landen heeft u gewoond en kunt u aangeven welke tijdsperiode?

.....
.....
Wat was het beroep van uw (pleeg) vader?

Wat was het beroep van uw (pleeg) moeder?.....

Hoeveel kinderen hadden uw ouders?

Het hoeveelste kind was u?

Zijn al uw zussen en /of broers nog in leven?

Zo nee, wanneer en waaraan zijn zij overleden?

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands

tel +31.20.6255091
fax +31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

De
Stichting
Koffer

.....
Deze vragen alleen beantwoorden indien u een partner heeft of heeft gehad.
 Hoe heeft u uw partner ontmoet?
 Hoe oud was u toen u uw partner ontmoette?
 Indien u verloofd bent geweest. Hoelang heeft die periode geduurd?
 Is er verder iets wat u graag kenbaar aan ons wilt maken over deze periode in uw leven?

In welke plaats woonde u voordat u hier kwam wonen?
 Sinds wanneer woont u hier in dit verzorgingshuis?

Welke opleiding(en) heeft u gedaan in het verleden?.....

Was u maatschappelijk actief binnen een organisatie op vrijwillige basis?

Welk beroep(en) heeft u uitgeoefend?

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
 1015 SE Amsterdam
 The Netherlands

Had u hobby 's? zo ja welke waren dat?
 Waarom deed u deze zo graag?

tel +31.20.6255091
 fax +31.20.6255091
 tinyhero@planet.nl

Vul deze zin aan:
 mijn familie was voor mij
 mijn werk was voor mij

Postgiro 4070072
 K.v.K. 41205682

mijn familie is voor mij
 de begeleiders waren voor mij
 de begeleiders zijn voor mij

Over uw ziekteverloop

Wanneer traden de eerste verschijnselen van de ziekte van Alzheimer op?
 19..... maand
 Kunt u in het kort aangeven welke verschijnselen in uw dagelijks leven het eerst op
 vielen?

Kunt u kort omschrijven wat uw mogelijkheden 'nu' zijn?

Graag heb ik dat u rekening houdt met het feit dat ik

Over uzelf

Wilt u dit alstublieft invullen: vragen over vroeger en nu!

Wat doet u overdag graag sinds u hier woont?

Wat deed u overdag graag toen u nog thuis woonde?

Wat **is** uw lievelingsdier/ plant/ steen/ gerecht/ kleur/ muziek/ vakantieoord/ spel
Vul hier zoveel als mogelijk in

Wat **was** uw lievelingsdier/ plant/ steen/ gerecht/ kleur/ muziek/ vakantieoord/ spel
Vul hier zoveel als mogelijk in

Mijn lievelingsgerecht **is**:

Mijn lievelingsgerecht **was**:

Ik **heb** een hekel aan het doen van:

Ik **had** een hekel aan het doen van:

Welke activiteiten **doet** u graag?

Maar mijn lievelingsactiviteit is,

Welke activiteiten **deed** u graag?

Maar mijn lievelingsactiviteit was,

Mijn lievelingsspelletjes **zijn**:

Mijn lievelingsspelletjes **waren**:

Indien van toepassing graag invullen

Ik volg de volgende therapie:

Ik maak wel/geen gebruik van de mogelijkheid tot dagbesteding.

Ik gebruik de volgende medicatie:

Dit formulier is ingevuld en/of mede ingevuld door (hier uw eigen naam en eventueel die van uw familielid, die u geholpen heeft bij het invullen)

Datum:

Dank u voor uw medewerking!

Bijlage d instapvragenlijst familie

Instapvragenlijst familie
mbt project **Genieten of Niet (te) Genieten**

Uw naam is
Uw adres en woonplaats is.....
Uw geboortedatum is
In welke plaats bent u geboren?
In welk land bent u geboren?
De naam van uw familielid waarmee u samen deelneemt aan het project Genieten of Niet (te) Genieten', is

Bent u partner, zoon, dochter, schoondochter, schoonzoon, pleegzoon, pleegdochter, anders n.l.....
Heeft u kinderen? Zo ja, zijn zij nog thuis wonend?

Heeft u een geloofsovertuiging?
Zo ja, tot welke geloofsgemeenschap behoort u?.....
Bent u een andere dan een godsdienstige overtuiging toegedaan?.....
.....

Uw maatschappelijke activiteiten
Bent u maatschappelijk actief? Zo ja, kunt u hieronder aangeven op welke wijzen?

- Ik heb een baan als:
.....
- Ik ben huisman/ huisvrouw en heb de zorg voor ...kinderen in de leeftijd van
.....
- Ik doe vrijwilligerswerk als:
.....
- Anders n.l.:
.....

Hoeveel uren besteedt u aan de door u hierboven ingevulde onderdelen per week?
.....

Indien u 'nu' niet meer maatschappelijk actief bent, kunt u aangeven waarin u vroeger maatschappelijk actief in bent geweest?

Over u en uw familielid
Hoe vaak komt u op bezoek bij uw familielid?
Wat is uw reistijd van uw huis naar het EDD?
Hoelang blijft u gemiddeld op bezoek?
Komt u familielid bij u thuis? Zo ja, gemiddeldper jaar
Nee, want

Over uw contact met uw familielid nu en in het verleden.
In welke mate heeft u **nu** fysiek contact met uw familielid?
.....
In welke mate had u **vroeger** fysiek contact met u familielid?
.....
In welke mate heeft u **nu** een gesprek met uw familielid?
.....
In welke mate had u **vroeger** een gesprek met uw familielid?
.....

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands

tel +31.20.6255091
fax +31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

Hoe maakt u **nu** contact met u familielid?

.....

Hoe maakte u **vroeger** contact met uw familielid?

.....

Wat doet u **vandaag de dag** samen?

Wat deed u **vroeger** samen?

.....

Wat betekent uw familielid **nu** voor u?

.....

Wat betekende uw familielid **vroeger** voor u?

.....

Wat zou u **nu** graag willen doen met uw familielid wat niet meer gaat?

.....

Wat had u **vroeger** nog graag gedaan met uw familielid?

.....

Waar geniet u het meeste van in het contact met uw familielid?

.....

Waar geniet u het minste van in het contact met uw familielid?

.....

Waar wordt u niet te genieten van in het contact met uw familielid?

.....

Is het over het algemeen moeilijk voor u om afscheid te nemen en weg te gaan? ...

Kunt u aangeven wat de reden(en) daarvan zijn?

.....

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands

tel +31.20.6255091
fax +31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

Over u zelf

Heeft u hobby's? Zo ja, welke zijn deze hobby ('s)

.....

Ik ben goed in

Ik ben niet goed in

Ik hou van

Ik heb een hekel aan

Mijn lievelingsdieren, kleuren, landen, etc zijn

.....

.....

Ik vind het fijn als u het volgende van mij weet

.....

.....

Ik zou graag willen dat u rekening houdt met

.....

.....

Dank u voor uw medewerking!

Bijlage e instapvragenlijst personeel

Genieten
of Niet
(te)
Genieten

Instapvragenlijst personeel
mbt project **Genieten of Niet (te) Genieten**

Uw naam is:

.....

U bent geboren op:

.....

Heeft een levens- of geloofsovertuiging?

.....

Zo ja, welke?

.....

Heeft u hobby's?

.....

Zo ja, welke hobby's?

.....

Wat motiveert u om uw werk te doen?

.....

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands

tel +.31.20.6255091
fax +.31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Uw huidige **functie** is

.....

Sinds wanneer heeft u deze functie?

.....

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

Hoeveel uur per week werkt u?

.....

Wat voor soort dienst(en) draait u?

.....

Welke opleiding(en) heeft u gevolgd?

.....

Wat is uw achtergrond?

.....

Sinds wanneer bent u werkzaam in het EDD?

.....

Op welke afdeling(en)?

.....

De
Stichting
Koffer

Uw **werkzaamheden** bestaan uit

a. Wat zijn uw meest voorkomende werkzaamheden?

b. Wat zijn uw minst voorkomende werkzaamheden?

c. Van welke werkzaamheden geniet u het meest?

d. Van welke werkzaamheden geniet u het minst?

Hoeveel tijd besteedt u aan deze genoemde werkzaamheden?

a. b. c. d.

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands

Hoeveel tijd besteedt u aan de **bewoners**?

a. Op welke manier?

tel +.31.20.6255091
fax +.31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

b. Hoe vaak ziet u een bewoner gemiddeld per dienst?

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

c. Hoe lang duurt een ontmoeting met een bewoner gemiddeld?

d. Hoeveel tijd heeft u per bewoner nodig?

e. Kunt u die tijd nemen?

f. Zo nee, wat weerhoudt u daarvan?

Onderneemt u activiteiten met de bewoner?

a. Wat doet u graag als gezamenlijke activiteit met de cliënten?

b. Kunt u naast uw "noodzakelijke" werkzaamheden met de cliënt nog op een andere manier met de cliënt werkzaam zijn?

c. Zo ja, wat doet u dan?

d. Zo nee, wat weerhoudt u hier van?
.....

Zijn er cliënten waar u antipathie tegen heeft?
.....

a. Zo ja, waaruit bestaat die antipathie?
.....

Hoe gaat u om met stemmingswisselingen van bewoners?
.....

Hoe gaat u om met rolwisselingen van bewoners?
.....

Hoe gaat u om met onsamenhangende verhalen van de bewoners?
.....

Hoe gaat u om met de toenemende inactiviteit van bewoners?
.....

Hoe gaat u om met roepgedrag van bewoners?
.....

Hoe gaat u om met decorumverlies van bewoners?
.....

Hoe maakt u **contact** met de bewoners?
.....

a. Zo ja, waaruit bestaat het contact?
.....

b. Binnen welke tijdspanne komt u tot dat contact?
.....

Indien u fysiek contact maakt met de bewoner (wassen, haar kammen etc) waar richt u dan uw aandacht op?
.....

Wanneer is voor u een contact goed?
.....

Van welk soort contact geniet u?
.....

Van welk soort contact geniet u niet of minder?
.....

Verwacht u iets van de ander in het contact?
.....

Zo ja, wat verwacht u?
.....

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands
tel +31.20.6255091
fax +31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

Wat heeft u nodig om op uw eigen wijze contact te kunnen leggen?
.....

Als u geen contact kunt leggen, waar ligt dat dan aan?
.....

Waar ligt uw sterke punt in het maken van contact?
.....

Welke bewoners op uw afdelingen doen er mee aan het project?

a. b.

Hoe is uw contact met deze bewoners?

a. b.

Herkennen de cliënten u?

a. b.

Weet u waaraan de bewoners u herkennen?

a. b.

Welke activiteiten doet u met deze bewoners?

a. b.

Waar geniet u het meest van in het contact met deze bewoners?

a. b.

Waar geniet u het minst van in het contact met deze bewoners?

a. b.

Hoe is uw relatie met de familie van de bewoners?

a. b.

Verwacht u iets van de familie van de bewoners?

a. b.

Wat is uw relatie tot de **ziekte van Alzheimer**?
.....

Voelt u zich thuis bij alle stadia van de ziekte of heeft u voorkeur voor bepaalde fasen?
.....

Waaruit bestaat dit?
.....

Heeft u behoefte aan meer kennis / ervaring / handreikingen met betrekking tot het ziektebeeld ten behoeve van de kwaliteit van contact met de bewoner?
.....

Zo ja, waar heeft u dan behoefte aan?
.....

Heeft u nog tips/ideeën om het contact indien nodig te veranderen/verbeteren?
.....

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands
tel +31.20.6255091
fax +31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

Dank u voor uw medewerking!

Bijlage f Wekelijkse vragenlijst familie

Genieten
of
Niet
(te)
Genieten

Onderzoeksvragen **Genieten of Niet (te) Genieten**

- Heeft u **vandaag** zin in uw bezoek? 0 Ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
Omdat
- Ziet u **vandaag** op tegen uw bezoek? 0 Ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
Omdat
- Verheugt u zich **vandaag** op het contact met uw familielid? 0 Ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
Omdat

- Hoe was het contact **vandaag** met uw familielid? 0 Goed 0 Niet Goed 0 Neutraal 0 Anders
Omdat
- Was er sprake van fysiek contact **vandaag**? 0 ja 0 nee 0 af en toe
Hoe beleefde u dit?
- Hoe beleefde uw familielid dit?
- Heeft u **vandaag** samen een activiteit gedaan? 0 ja 0 nee
Indien u een activiteit heeft gedaan, welke activiteit was dat?
.....

- Bent u tevreden over het contact wat u **vandaag** heeft gehad met uw familielid? 0 ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
Omdat
- Wat hield u familielid vandaag bezig toen u aankwam?.....
- Heeft u aansluiting kunnen vinden bij hetgeen uw familielid vandaag bezig hield?.....
- Wat hield u familielid bezig toen u weg ging?
.....

- Is het afscheid voor u **vandaag** 0 moeilijk 0 gemakkelijk 0 neutraal 0 anders?
Omdat
- Maakte uw familielid op u een tevreden indruk aan het einde van uw bezoek **vandaag**?
0 ja 0 nee 0 neutraal 0 ik weet het niet
Omdat

Datum:

Naam:

Dank u voor uw medewerking!

De
Stichting
Koffer

Bijlage g Wekelijkse vragenlijst

personeel

Onderzoeksvragen personeel mbt de deelnemende bewoners aan
Genieten of Niet (te) Genieten

Deel 1. Wilt u dit invullen bij aanvang van uw dienst?

- Heeft u **vandaag** zin in uw werk? 0 ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
 Omdat
- Ziet u **vandaag** op tegen uw werk? 0 ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
 Omdat.....
- Verheugt u zich **vandaag** op het contact met de bewoners?
 0 ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
 Omdat.....

Deel 2. Wilt u dit invullen aan het einde van uw dienst?

Deelnemende bewoner 1 =

- Hoe was het contact **vandaag** met de bewoner?
 0 Goed 0 Niet goed 0 Neutraal 0 Anders
 Omdat.....
- Was er sprake van fysiek contact **vandaag**? 0 ja, 0 nee, 0 af en toe
 Hoe beleefde u dit?
 Hoe beleefde de bewoner dit?.....
- Heeft u **vandaag** samen een activiteit gedaan? 0 ja 0 nee
 Indien u een activiteit heeft gedaan, welke activiteit was dat?

- Bent u tevreden over het contact wat u **vandaag** heeft gehad met de bewoner? 0 ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
 Omdat
- Wat hield de bewoner **vandaag** bezig toen u aankwam?

- Heeft u aansluiting kunnen vinden bij hetgeen de bewoner **vandaag** bezig hield?
- Wat hield de bewoner bezig toen u weg ging?

- Is het afscheid voor u **vandaag** 0 moeilijk 0 gemakkelijk 0 neutraal 0 anders?
 Omdat
- Maakte de bewoner op u een tevreden indruk aan het einde van uw dienst **vandaag**? 0 ja, 0 nee, 0 neutraal, 0 ik weet het niet

Deelnemende bewoner 2 =

- Hoe was het contact **vandaag** met de bewoner?
 0 Goed 0 Niet goed 0 Neutraal 0 Anders
 Omdat.....
- Was er sprake van fysiek contact **vandaag**? 0 ja, 0 nee, 0 af en toe
 Hoe beleefde u dit?
 Hoe beleefde de bewoner dit?.....
- Heeft u **vandaag** samen een activiteit gedaan? 0 ja 0 nee
 Indien u een activiteit heeft gedaan, welke activiteit was dat?

- Bent u tevreden over het contact wat u **vandaag** heeft gehad met de bewoner? 0 ja 0 nee 0 neutraal 0 anders
 Omdat
- Wat hield de bewoner **vandaag** bezig toen u aankwam?

- Heeft u aansluiting kunnen vinden bij hetgeen de bewoner **vandaag** bezig hield?
- Wat hield de bewoner bezig toen u weg ging?
- Is het afscheid voor u **vandaag** 0 moeilijk 0 gemakkelijk 0 neutraal 0 anders?
 Omdat
- Maakte de bewoner op u een tevreden indruk aan het einde van uw dienst **vandaag**? 0 ja, 0 nee, 0 neutraal, 0 ik weet het niet

Datum + dienst:

Naam:

Dank u voor uw medewerking!

Bijlage h Wekelijkse scorelijst kunstenaars

		naam 1	naam 2	naam 3	naam 4	naam 5	naam 6	naam 7	naam 8	
week	naam:	activiteit:								
		rust op afdeling								
		contact bij komst op afdeling								
		rust bij deelnemer								
		contact bij komst met deelnemer								
		herkenning mbt persoon								
		herkenning mbt activiteit								
		eigen activiteit mbt activiteit								
		contact bij afscheid met deelnemer								
		rust bij afscheid met deelnemer								
		contact bij afscheid op afdeling								
		rust bij afscheid op afdeling								
		naam:	activiteit:							
			rust op afdeling							
			contact bij komst op afdeling							
			rust bij deelnemer							
			contact bij komst met deelnemer							
			herkenning mbt persoon							
			herkenning mbt activiteit							
			eigen activiteit mbt activiteit							
			contact bij afscheid met deelnemer							
			rust bij afscheid met deelnemer							
			contact bij afscheid op afdeling							
			rust bij afscheid op afdeling							

Bijlage i uitstapvragenlijst familie

Uitstapvragenlijst familie
mbt project **Genieten of Niet (te) Genieten**

Voor de uitstapvragenlijst willen wij u uitnodigen een tekening te maken bij de volgende vragen:

1. Wat is er bij u **persoonlijk** veranderd gedurende het traject?
2. Wat is er veranderd **tussen u en uw familielid** in het EEDD? (*)
3. Wat is er veranderd in wat **het ziektebeeld** van uw familielid **met u doet?**

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands

tel +31.20.6255091
fax +31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

(*) Mocht u aanknopingspunten zoeken voor het beantwoorden van deze vraag, dan kunt u bijvoorbeeld denken aan de volgende punten:

Wat is er veranderd in de mate:

- van het fysieke contact met uw familielid;
- waarin u gesprekken heeft met uw familielid;
- van wat u samen onderneemt met uw familielid;
- waarin u aansluiting vindt in wat uw familielid bezig houdt;

Wilt u bij elke tekening opschrijven wat u getekend heeft en wat uw gedachten en gevoelens erbij waren?

Wilt U deze uitstapvragenlijst in bijgevoegde enveloppe voor 7 juni terugsturen naar:

De Stichting Koffer
t.a.v. Marjolein Baars
3^e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam

Dank u voor uw medewerking!

Bijlage j uitstapvragenlijst personeel

Genieten
of Niet
(te)
Genieten

Uitstapvragenlijst personeel
mbt project **Genieten of Niet (te) Genieten**

mijn naam is

1. Wat is je motivatie geweest om mee te doen met het project?
2. Ben je vanaf het begin af aan genoeg betrokken bij het project ?
Zo ja,
Zo nee,
3. Wil je aangeven of er voor jou iets is veranderd tijdens het project?
4. Hebben de betrokkenheid van de kunstenaars en/of de familie je tot een ander inzicht of andere samenwerking gebracht?
5. Is er voor jou in het maken van contact een reactie van de ander nodig om het contact te bevestigen?

Is er voor jou een verschil op wat voor manier gaat?
We bedoelen hiermee bv. lachen, zwaaien, zoenen, kijken, maar ook norsheid, agressie, actiefloosheid.

Wil je dat toelichten of uitleggen?

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands

tel +31.20.6255091
fax +31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

De
Stichting
Koffer

6. Als je terug kijkt naar het project GNTG, heeft het jou en het EDD-huis dan iets gebracht? Wil je dit toelichten?
7. Wij willen dit project graag een vervolg geven; heb je nog suggesties voor verbeteringen?
8. Wil je hieronder jouw contact met een Alzheimer-patiënt weergeven in vorm en/of kleur?

Wil je deze uitstapvragenlijst in bijgevoegde enveloppe voor **7 juni** terugsturen naar:

De Stichting Koffer
t.a.v. Marjolein Baars
3^e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam

Dank je voor je medewerking!

Bijlage k uitstapvragenlijst kunstenaars

Uitstapvragenlijst kunstenaars project **Genieten of Niet (te) Genieten**

mijn naam is

mbt jezelf:

1. Vond je het leuk, of moeilijk, en waarom?
2. Maakte het verschil welke activiteit je deed?
3. Wat heeft het werken binnen het kader van het project met familie, bewoners en personeel voor jou betekend?
4. Heeft dit iets veranderd in de manier waarop je naar jezelf kijkt?
5. Heeft dit iets veranderd in de manier waarop je naar de bewoners kijkt?
6. Heeft dit iets veranderd in de manier waarop je naar de familie kijkt?
7. Heeft dit iets veranderd in de manier waarop je naar het personeel kijkt?

3e Egelantiersdwarsstraat 3C
1015 SE Amsterdam
The Netherlands

tel +31.20.6255091
fax +31.20.6255091
tinyhero@planet.nl

Postgiro 4070072
K.v.K. 41205682

De
Stichting
Koffer

8. Is er iets veranderd in het contact tussen jou en de bewoners?
9. Zijn er dingen die beter kunnen?

Mbt de bewoners

1. Merk je veranderingen bij de bewoners die deelgenomen hebben?
2. Heb je verandering gemerkt in de betrokkenheid van de bewoners bij de activiteiten?
3. Verschilt dit per activiteit?
4. Heb je veranderingen waargenomen in het contact met de bewoners?
5. Kun je een uitspraak doen over de kwaliteit van het contact met de bewoners?

mbt familie

1. Merk je veranderingen bij de familie die deelgenomen heeft?
2. Heb je verandering gemerkt in de betrokkenheid van de familie bij de activiteiten?

Verschilt dit per activiteit?

3. Heb je veranderingen waargenomen in het contact met de familie?
4. Heb je veranderingen waargenomen in het contact van de familie met de bewoners?
5. Kun je een uitspraak doen over de kwaliteit van het contact met de familie?
6. Kun je een uitspraak doen over de kwaliteit van het contact van de familie met de bewoners?

In het algemeen

1. Wat vind je van dit project?
2. Heb je ideeën voor verbetering?
3. Wat vind je het belangrijkste effect van dit project?

Wil je deze uitstapvragenlijst voor **16 juni** terugmailen naar tinyhero@planet.nl

Dank je voor je medewerking!

Bijlage I Verklarende woordenlijst

Limited Beliefs

'Limited Beliefs' betekent letterlijk 'beperkt geloven'. Door vaste denkbeelden of (geloofs) overtuigingen worden de door de waarnemer gedane waarnemingen binnen het bestaande, vaste beeld of binnen het vaste kader 'verklaard'. Dit levert een beperking op tov de waarneming.

Zeven fasen in de emotionele fasering

De emotionele fasering waarop geduid wordt in dit verslag omvat 7 fasen:

1. sensing	=	waarnemen
2. responding	=	reageren
3. naming	=	benoemen
4. connecting	=	verbinden
5. cooperating	=	samenwerken
6. acting	=	handelen
7. perceiving	=	eigen maken, een nieuw perspectief

De werkwoorden in iedere fase zijn een weergave van de activiteit die gevraagd wordt om van de ene in de andere fase te komen. De fasen worden in deze volgorde doorlopen. De nummering geeft niets aan over een waarde(ring) van de verschillende fasen. Ze zijn slechts verschillend.

Fase 1 t/m 3 hebben te maken met waarnemen van, je uiteenzetten met (standpunt bepalen) en benoemen van wat er gaande is. Dit is op de waarnemer zelf gericht. In fase 4 is verbinding met de ander of het andere de activiteit. Men is niet meer 'met zichzelf bezig', maar gaat in contact met de ander of het andere, waardoor een wezenlijke verandering plaatsvindt, welke onomkeerbaar is.

Men betreedt een gebied dat onbekend is, waarvan niet bekend is wat er gaat gebeuren en wat er vanuit de ontmoeting ontstaat.

Iedere voorwaarde of beperking (zie 'limited beliefs') staat het wezenlijk uitwisselen in de weg en werkt als een obstakel om dit gebied te betreden.

Wanneer connecting plaatsvindt, wordt er door de waarnemer en de ander cq het andere samengewerkt en kan er naar 'wat gevraagd wordt in die situatie' gehandeld worden. In de volgende fase wordt het nieuw ontwikkelde eigen. Na fase 4 is men niet op zichzelf gericht, maar op de ander en datgene wat er gedaan wordt, de activiteit.

Deze gang door de 7 fasen gebeurt voortdurend en kan van langzaam tot razendsnel plaatsvinden.